forum

1 OCAK 1969 SAYI : 354 150 KURUŞ

aybar'ın beklenen yazısı :

« KONGRELERDEN SONRA... »

TEK YOL

m. fırtınalı

amerika zehirli gaz kullanıyor

olaylara bakış

alıştıra alıştıra terör

1967 başlarında "Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanun Tasarısı" diye tezgâhlanan ve fakat görülen tepki üzerine savsaklanan terör tasarısı, bu defa "Nizamı Koruma Kanunu" kılığında yeniden çıkarıldı ortaya. AP İktidarının niyeti, dikkatleri bu konu üzerine çekmek, öteki önemli konuları unutturmak, böylece, 69 seçimlerine dilediği gibi girmektir. Kurmağa ve savunmağa çalıştığımız demokrasimize büyük bir darbe indirmeyi amaçlıyan tasarıya tepkiler devam etmektedir. Parlâmento'dan geçse bile, tasarının Anayasa Mahkemesi'nce iptal edileceği aydınlar ve bütün hukukçularca söylenmektedir.

çikolata çocuğu arttı

Yeni zamlar, homurtulara yol-açtı. Halk, milletvekillerine protesto yağdırıyor. Örneğin, tüketiciler kenti olan Ankara'da bayram alışverişleri, geçen yıllara göre, sönüktü. Çikolata fiyatlarında yüzde 30 artış görüldü. Bazıları, bunu, Ankara'da çikolata çocuğu sayısının arttığı biçiminde yorumladılar. Başbakan Süleyman Demirel ise, "Vergisiz, devlet yönetilmez" dedi. Yani bu demektir ki, "Zamsız bu halk yönetilemez."

pasaport verildi

Özel okulların yönetici kadrolarında görev aldıkları gerekçesiyle, İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinden Prof. Feridun Arısan, Prof. Mehmet Bilge, Prof. Orhan Safa, Kimya Fakültesinden Ord. Prof. İlhami Civaoğlu, Makine Fakültesinden Doç. İlhan Birkan'a, Teknik Üniversite öğretim üyeliğinden pasaport verildi.

27 aralık

Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin 49. yıldönümü kutlandı. Fakat trafik öylesine aksadı ki, Başkentin düzensizliği öylesine ortaya çıktı ki, şoförler, "Bizi Ata'ya düşman etmek için mi bu tıkanıklığı yaratıyor ilgililer?" diye homurdandılar.

"entel bâki"

CHP'li Hüsnü Özkan'ın açıkladığına göre, Konya Ereğlisi ile Silifke ve Antalya taraflarında "Entel Bâki" adında bir tarikat türemiş. Tarikat mensupları yeşil sarık sarıyor, Fatih tuğrası kullanıyorlarmış.

Eh, entellektüellerin kodeslere doldurulduğu ülkede elbette ki onun yerine "Entel Bâki" geçecektir.

fitreler

Hurma 20 Tl., çekirdeksiz üzüm (birinci) 13.33 Tl, çekirdeksiz üzüm (ikinci) 11.67 Tl, razakı üzüm 12.50 Tl., siyah üzüm (Malatya) 13.00 Tl., siyah üzüm (Nevşehir) 13.00 Tl., un (birinci) 2.92 Tl., buğday 1.70 Tl., arpa 3.33 Tl.

Verenden de, alandan da Allah razı olsun. Amin!

Yalnız, soruyorlar: "Arpa niye pahalı?"

kapatıldı

Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Asistanı Oya Sencer'in doktora tezi kabul edilmeyince, bir grup öğrenci, Rektörlüğü işgal etti. Bunun üzerine, İstanbul Üniversitesi süresiz olarak kapatıldı.

göksenin kazası

Hava Harp Okulu'nun "Göksenin" adlı bu yılki yıllığında devrimci fikirlerin savunulmasına gözyumdukları gerekçesiyle, okulun eğitim âmiri ile sekiz subay, görevlerinden alınarak, Anadolu'da çeşitli hava üslerine atandılar.

boğaz köprüsü

Başbakan Süleyman Demirel, "Boğaz Köprüsünün temeli, en geç, 1969 mayısında atılacaktır" dedi.

Aydınların, bu işi temelinden bilenlerin, sağduyu sahibi herkesin uyarmalarını hiçe sayan AP İktidarının bu "temel atma" kararının temelinde yatan şey, elbet birgün açığa çıkacaktır. Hele temel atılmağa başlansın da...

Attilâ Sönmez ise, Boğaz Köprüsüne "Deli Dumrul Köprüsü" adını taktı.

aya çıkıyoruz

Genel Kurmay Başkanı Orgnl. Cemal Tural, "Adamlar arza sığmıyorlar. İleride biz de aya uçacağız" dedi.

Durum vaziyeti çok iyi bilenlerse,

— Biz uçarız amma, gittik mi bir daha hiç dönmeyiz, dediler.

gidiş

İngiliz basını, Şadi Alkılıç'ın hapiste yatırılmasını dünya kamuoyu önünde protesto ederken, Dost Yayınları sorumlusu hikâyeci Nezihe Meriç, Nâzım Hikmet Külliyatı'nın ilk kitabından dolayı tutuklanıp bırakıldı; Aydınlık Dergisi sorumlu yönetmeni Vahap Erdoğdu ise, Aydınlık'ın 1. sayısından ötürü hâlâ tutuklu bulunuyor.

t.i.p.

TİP'in Olağanüstü Kongresi, 28 ve 29 Aralıkta, Ankara'da Dilşad salonunda yapıldı. Genel Başkanlığa, ezici çoğunlukla, Mehmet Ali Aybar; Genel Sekreterliklere Rıza Kuas ile Tarık Ziya Ekinci getirildiler. Merkez Yürütme Kurulu'na ise Rıza Kuas, İbrahim Çetkin, Şaban Yıldız, İlyas Başyılmaz, Rahmi Eşsizhan, Abbas Uğurlu, Tarık Ziya Ekinci, Yahya Kanbolat, Suat Aksoy, Rauf Çapan, Nazife Cemgil, Samim Kocagöz seçildiler.

paydos

Devrimci Öğrenci Örgütleri Dayanışma Kurulu, "Montaj sanayiine ve Ortak Pazara paydos!" diyen bir bildiri yayınladı.

doldurma

İdarî İlimler Fakültesi Dekanı Doç. Dr. Yaşar Gürbüz, "Boğazlar rejimi" konulu konferansında, "Montreux Andlaşmasının boşlukları doldurulmalıdır" dedi.

Sayın Gürbüz'ün dalgınlığına gelmiş olacak. Amerikan savaş gemileri dolduruyor ya o boşluğu! Yakında, daha iyi dolduracaklardır.

apollo-8

Amerika'nın fırlattığı ve içinde Frank Borman, James Lowel ve William Anders'in bulunduğu "Apollo-8" uzay aracı, Ay'ın çevresinde 10 tur attıktan sonra, yolculuğunu başarıyla bitirip dünyaya döndü.

koçtürk'ün serüveni

Anti-emperyalist yazılarıyla Amerika'nın Türkiye'deki çıkarına dokunan Beslenme uzmanı Doç. Dr. Osman N. Koçtürk, çalıştığı daire lâğvedildikten, işsiz bırakıldıktan sonra, bu defa da, Ankara Tıp Fakültesi Biokimya Enstitüsü'ndeki kürsüsünden alındı, ders verme yetkisi kaldırıldı.

kepenek kitabevi

Sivas'ta devrimci yayınlar satmakta olan Kepenek Kitabevi, faşistlerce kundaklandı, yakıldı. Kitap ve öteki yayınların bir kısmını kül eden yangın güçlükle söndürüldü.

yazarlık damarı

TİP'in Olağanüstü Kongresine doğru bütün muhalifler, dergi ve gazete sayfalarına makale yağdırmağa başladılar. Bunun üzerine bir vatandaş,

— Yahu, bunlar sadece muhalif değillermiş, yazarmışlar da ayni zamanda, dedi. Ha şunu daha önce yazsaydılar ya!

türkçesi bu!

gagarin gargantüa gakgak

Gagarin'in yıldızlara doğru uçup döndüğü hafta, "Tef" dergisinde bir hikâyem yayımlandı: "Derviş Gaffar Üssüne Döndü". Anlatmak istediğim şuydu orada: Bırakın başkalarını, biz nerelerdeyiz? Gagarin'in uzayı kulaçladığı bir çağda biz, Siirt'ten Ankara'ya kaç günde, kaç ayda ve niçin gelip gidiyoruz?

Aradan yıllar geçti, 1968 oldu, 1968 bitti-bitecek. Amerikalı üç astronot, Gagarin'in açtığı yolda başarılı bir yolculuk yaptılar, Ay'ın çevresinde on tur atıp evlerine döndüler, televizyonlarının başına oturdular, viskilerini yudumladılar. Mizah hikâyesi yazma isteği duysam içimde, yine bir "Derviş Gaffar Üssüne Döndü" yazardım. Elin adamı uzayı kulaçladıkça, Ay'ı okşayıp döndükçe, bizde hırsızlık, soygun, adam öldürme, ırza geçme, sömürü, hertürlü ahlâksızlık alabildiğine artıyor. Neden? Çünkü iç ve dış sömürücülerin elinde çırpınan bir ülkeyiz biz. Bizi ne bilim, ne teknik, ne fikir, ne de sanat ilgilendirir; biz, birey birey, broy broy çok kazanmağa, çok soymağa, dünyalığı ceplemeğe bakarız. Bu, kapitalist bile olmıyan bir toplum düzeninin doğal sonucudur. Gece bekçisinden karakol onbaşısına, savcısından bilirkişisine, profesöründen milletvekiline ve iktidar sözcüsüne kadar herkes, bu soygun düzeninin çarkları arasında dönüp durur, kurtulamaz bu çarktan. Bu çarkın arasından tek tek kurtulunacağını sananlara kuşkuyla bakmak gerekir. "Alâaddin'in Sihirli Lâmbası" böylesi ülkelerde yanar, hem de durmadan! Ve bir sürü Gargantüa, şapşallığın faiziyle geçinip gider, bu kapkaç düzeninde. Kaşı-gözü oynıyan, küçük hesaplar peşinde, dırdırcı, kalleş, işi işine, sözü sözüne uymayan bir sürü Gargantüa... Bir yolda iki gün yanyana yürünülemiyecek bir sürü cambaz, bir sürü dönek, bir sürü şaşkın, bir sürü yaratık... Özsüz, kişiliksiz, yüreksiz, duygusuz, renksiz, kıvıl kıvıl, bir sürü ezik insan... Sömürücü kapitalizmin, yeni zamanlara bıraktığı miras sadece budur!

69'a girerken Türkiye, günlerini gakgak'la geçirdi. Komprador basınının suratı, kimyanın arıtamıyacağı lekelerle doluydu. Komprador basını, 69'a, çirkinliklerin, kirliliklerin, iğrençliklerin, kötülüklerin, şebekeliklerin ticaretini yaparak girdi. Sosyolojik inceleme ve araştırmalara hiç de lüzum yok; ilerde sadece bu basının suratına bakmak, Türkiye'nin sosyolojik yapısını da, politik durumunu da anlamağa yetecektir. 69'a çürük-çarık girenlerin, birkaç yıl sonraki dünyada yerleri yoktur. Türk toplumu, özünden gelişmektedir; mantar gömlek, toz-toprak olup gidecektir yarın. Apollo-8, Ay'ı dolaşsa da; kapitalizmin köpekdişi, Akdeniz'de caka satsa da; Karagöz perdesinde yeni oyunlar, örneğin "Nizamı Koruma" oyunları, oynanmak istense de, bu defter dürülmüştür bir kez, bir daha açılmıyacaktır. 69'a yeni maskaralıklarla girmek, emekçi halkı sindirmek isteyen kapkaççı düzenin gardiyanları, bilimin şamarını suratlarının ortasına yiyeceklerdir. Gakgak da etseler, vakvak da etseler, kapkaç düzeninin gardiyanlarına yeni zamanlarda yaşama hakkı ve şansı yoktur. Türkiye İşçi Partisi'nin iki gün süren Olağanüstü Kongresi de apaçık gösterdi bunu. Burjuva şaklabanlığı, burjuva şımarıklığı, burjuva açıkgözlüğü ve kışkırtma sökmüyor biryerde! O yer, koşulların tamam olmak üzere olduğu yerdir. Bütün bu gakgak'lamalar, kulağa birtakım seslerin gelmeğe başlamasının sonucudur. 69'da anti-demokratik zıpırlıklar artacak, faşizmin kanatlanma hevesi Anayasacı güçlerin birleşmesini sağlıyacak ve Türkiye, kapkaç düzeninin gardiyanlarıyla birlikte, sıkıntılı, ama sonu aydınlık günlere sürüklenecektir. Falcılık değildir bu! Bu yol, vatan hainlerini hiçliğe, toplumcu güçleri zafere götürecek yoldur. Doğa'nın ve toplumun diyalektiği bunu der!

hüseyin korkmazgil

kapak

KONGRELERDEN SONRA...

mehmet ali aybar

Kırkbeş gün arayla yaptığımız iki büyük kongreden sonra Türkiye İşçi Partili sosyalistler olarak durumumuzu, sorumluluk ve görevlerimizi çok daha iyi kavramış bulunuyoruz. Sosyalizm üzerine ve emperyalizme karşı mücadele üzerine yaptığımız teori tartışmaları, bugüne kadar izlediğimiz demokratik mücadele yolunun doğruluğunu ortaya koymuştur. Beri yandan Türkiye'yi saran tehlikeler karşısında ve yaklaşan imtihan günlerinde, halkımızın umutlarını boşa çıkarmamak için, hepimizin tek bir vücut gibi mücadele etmemiz gerektiği iyice anlaşılmıştır.

Amerikan emperyalizmi ağırlık merkezini Uzak-Doğu'dan Orta-Doğu'ya kaydırdığı ve Orta-Doğu dünya barışını tehdit eden bir tehlike bölgesi haline geldiğinden beri, Türkiye'de durum her geçen gün daha kritik olmaya başlamıştır. Amerika, nüfuzunu sürdürmek, Türkiye'yi bir ileri karakol olarak muhafaza etmek ister.

Egemen sınıflarımızın çıkarları da aynı doğrultudadır. Oysa Amerikan aleyhtarlığı ve sosyalistlik akımı hızla yayılmakta, halk kütlelerine malolmaktadır. Amerikan emperyalizmi ve onun yerli ortakları bu gidişe bir an önce son vermek azminde görünmektedirler: Eski Amerikan elçisi yurdumuzdan ayrılırken içişlerimize karışma küstahlığını göstererek Partimize düşmanlığını belirtmiş ve yerini Saygon'da özel elçi sıfatıyla özel işler çeviren bir CIA ajanına bırakmıştır. Yeni elçi göreve başlar başlamaz, bir süredir özel eğitim gören faşist komando ekipleri saldırılara girişmişler ve yöneticileri "millî toplumcu", yani "nazi" olduklarını gizlemeye lüzum görmeden demokratik rejimi tehdide başlamışlardır. Faşist tepkilere zemin hazırlamak için, Amerikan emperyalizmine karşı yürütülen mücadeleyi aşırı hareketlere iteliyen kışkırtıcıların bulunabileceği de asla gözden uzak tutulmamalıdır. Nihayet AP iktidarı da, Anayasanın teminatı altında olan hak ve hürriyetleri iyice kısıtlıyan kanun tasarıları hazırladığını ve bunları yakında Büyük Meclise getireceğini açıklamıştır.

Görüldüğü gibi durum son derece karışıktır. Türkiye İşçi Partisi ciddi tehlikelerle çevrilmiş bulunmaktadır.

AP iktidarı büyük seçimlere böyle bir ortamda gidilmesini istemektedir. Ama ne var ki, durumun bütün ipleri ne Amerika'nın, ne onun yerli ortaklarının, ne de AP İktidarının elindedir. Bu iplerden bir kısmı bizim elimizdedir: Anayasa bizden, halktan yanadır; Anayasa kitabını koynunda taşıyan uyanık halk çocuklarının sayısı her gün artmaktadır; Anayasayı korumaya, demokrasiyi işletmeye azimli, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Sayıştay gibi, Anayasa kuruluşları vardır; demokrasiden yana olan basın organları vardır; devrimci sendikalar, devrimci, Atatürk'çü gençlik kuruluşları vardır ve kurulduğu günden beri, Anayasamızın devrimci niteliğini kavramış, bağımsız, demokratik sosyalizm bayrağı elinde, Anayasa savaşı veren Partimiz vardır.

Biz İşçi Partili sosyalistler, Anayasa için mücadelelerin öncülüğünü cesaretle yürütmeye devam ettiğimiz ve Anayasa'dan yana olan güçlerin birleşik hareketi içinde üzerimize düşeni yaptığımız takdirde, Amerikan emperyalizminin beslediği, harekete getirdiği gerici güçleri yenmek zor olmıyacaktır.

Böylece, sosyalizm için mücadelenin türlü yollardan geçtiği ve her toplumda izlenen yolun başka, kendine özgü olduğu bir kere daha ortaya çıkmış

bulunuyor. İki büyük kongrede bunları tartıştık. Ve bir kere daha gördük ve anladık ki, toplumların ekonomik, teknolojik gelişme seviyeleri, sosyal yapıları, ideolojik yapıları farklı olduğundan, sosyalizmi iktidara getirme yolları da farklıdır. İktidara gelme yolları farklı olunca, sosyaizme geçiş yolları ve giderek kurulan sosyalizm "biçim"leri de farklıdır. Elbette gelişmiş endüstrili, demokratik gelenekleri olan toplumlarda sosyalizm için mücadele ve sosyalizme geçiş yolları ve kurulacak sosyalizm biçimi başka; feodal ilişkilerden henüz tamamiyle sıyrılmamış, köylü nüfusun büyük çoğunluk teşkil ettiği ve emperyalizmin boyunduruğu altında olan toplumlarda başka; henüz kabile hayatı yaşıyan toplumlarda da başka olacaktır. Üstelik bunlardan her birinin içinde bulunduğu somut şartlardan dolayı da farklar meydana gelecektir. Şüphesiz, sosyalizmi kapitalizmden ayırdeden ve sosyalizmi sosyalizm yapan esaslar, bu farklara rağmen korunacaktır. Yani belilbaşlı üretim, ulaşım, mübadele ve kredi araçları kamulaştırılacaktır; hukuk, eğitim, sanat, edebiyat gibi tüm üstyapı kuruluşları, emekçi halkın hizmetinde, sosyalist bir öz ve biçim kazanacaktır; ve bu köklü dönüşümler ancak emekçilerin iktidarında gerçekleşebileceğinden, emekçi sınıf ve tabakalar iktidara geleceklerdir. Ama her toplum bu esasları, içinde bulunduğu somut şartlara göre ve ister istemez bu somut tarihsel şartların etkilediği "biçim"lerde hayata geçirecektir.

Nitekim biz de, sosyalizm için mücadelemizi, toplumumuzun ekonomik sosyal yapısına, üstyapı etkenlerine ve içinde bulunduğumuz somut şartlara göre çizilmiş, özellikleri olan yollardan yürütmekteyiz. Tüzüğümüzde, Programımızda bunlar açıklanmıştır. Örneğin: Sosyalizm için mücadeleyi, Amerikan emperyalizmine karşı mücadeleyle içiçe veriyoruz. Bunun nedenleri üzerinde durmıyacağım. Bunlar defalarca belirtilmiştir.

Keza, mücadelemizi demokratik yollardan, açık olarak yürütüyoruz. Emekçi iktidarını, işçi sınıfının tek başına iktidarı veya köylülerle ittifakı şeklinde değil, Türkiye işçi sınıfının tarihsel ve bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış, onunla kader birliği yapmanın bilinç ve mutluluğuna ermiş, bütün emekçi sınıf ve tabakaların iktidarı olarak görüyoruz. İktidarda, demokratik kuruluşlara, muhalefetin hak ve hürriyetlerine, serbest seçimlere saygılı olmayı taahhüt ediyoruz.

Sosyalizme hemen geçemiyeceğimizi de biliyoruz. Karma ekonomiye dayanan geçiş döneminde kapitalist olmıyan bir yol izliyeceğiz. Kamu sektörünün özgül ağırlığında bir karma ekonomi sistemi uygulıyacağız. Fakat Anayasanın öngördüğü toprak reformunu derhal gerçekleştirerek topraksız veya toprağı yetmiyen köylü ailelerini toprağa kavuşturacağız. Böylece büyük toprak ağalarının zararlı nüfuz ve etkilerini önlemek imkânına kavuşulmuş olunacaktır. Beri yandan dış ticaret, bankacılık, sigortacılık millileştirilmek suretiyle, komprador ve bürokratların zararlı nüfuz ve etkileri de önlenmiş bulunacaktır. Devlet elinde olacak ağır endüstriye dayanan millî ekonomimiz, merkezci, emredici ve demokratik bir plân uyarınca hızla geliştirilip, sosyalizme geçişin temel yapısı hazırlanacaktır.

Bütün bunlar bize özgü olan yollardır. Hele uygulamanın somut ayrıntıları içinde, bize özgülük daha da belirgin bir hal alacaktır; almaktadır.

Sosyalizm, bilime dayandığı için, gerçekleri soğukkanlılıkla değerlendirme işidir; bir hesap kitap işidir; akıl işidir. Amaç, emekçi halkı bir an önce iktidara getirme ve kapitalizmin sömürüsünden, baskısından kurtarma yollarını bulmaktır. Sosyalizme geçiş, emekçi sınıflar için en yararlı şekilde olmalıdır. Türkiye'de sömürücü sınıflara karşı, halktan yana sosyalizme açık bir Anayasa yürürlüktedir. Bu durumu hakkıyla değerlendirmek gerekir. Böyle bir Anayasanın yürürlükte olması da bize özgü şartlar ve yollar arasında yer - alır. Gerçek sosyalistler, bu yolu sonuna kadar açık tutmak zorundadırlar. Bu yolun kapanması sonucunu verecek davranışlar, sosyalizm dâvasına, bağımsızlık dâvasına, Amerikan emperyalizmiyle mücadele dâvasına zarar veren akılsızca çıkışlardır. Bu vesileyle, cebir ve şiddeti sosyalizmin ilkesi sayan görüşlerin doğru olmadığını belirtmek isteriz. Cebir ve şiddet, sosyalizmin ilkeleri arasında yer - almaz. Cebir ve şiddet, sosyalist mücadelenin kaçınılmaz şekli asla değildir. Sömürücü sınıflar, demokrasi aleyhlerine işlemeye başlayınca, demokrasiye paydos demek isterler. Bunda kimsenin şüphesi yoktur. Ama istemekle yapmak, yapabilmek aynı şey değildir. Somut şartlar öyle gelebilir ki, sömürücü sınıflar demokratik eyleme istemeye istemeye boyun eğerler, eğmek zorunda kalırlar.

Türkiye'de durum böyledir. Eğer kışkırtmalara kapılmama akıllılığı gösterilmekte devam edilirse, Amerikan emperyalizmi, onun yerli ortakları ve AP İktidarı, Anayasa rejimini yürürlükten kaldıramıyacaklardır.

Örneğin; yıllardır Türkiye İşçi Partisi kapatılmak istenmektedir. Taşlı - sopalı saldırılarla, iftiralarla Partimiz safdışı edilmeye çalışılıyor, tehditler savruluyor. Ama Partimize ilişilemiyor; Partimiz kapatılamıyor. Neden? Çünkü Partimiz Anayasaya içtenlikle saygılıdır, Anayasaya dayanarak hakim sınıfları ve AP İktidarını her fırsatta duvara dayamaktadır. Üstelik çeşitli sosyal güçler ve Anayasa Kuruluşları, Anayasa rejiminin ayakta kalmasını sağlamaktadır. Ve ne Amerika, ne sömürücü sınıflar, ne de AP İktidarı, Anayasadan yana olan bu güçleri altedememektedir.

Türkiye İşçi Partisinin bir başka özelliği de, sosyalizmimizin demokratik niteliği yanısıra, yüzdeyüz bağımsız olmasıdır. Milletler kendi güçleriyle sosyalizmi kurmaya başlıyalıberi, bu özellik, çağımız sosyalizminin yaygın bir niteliği halini almıştır. Biz bağımsızlığı, Türkiye sosyalizminin vazgeçilmez bir unsuru saymaktayız. Devlet olarak Türkiye'nin tam bağımsızlığını savunduğumuz gibi, Partimizin sosyalist hareket içindeki bağımsızlığını da aynı kıskançlıkla savunuyoruz. Türkiye sosyalizmi bağımsız bir harekettir; bağımsız kalacaktır.

Kısaca, bizim sosyalizmimizin özellikleri bunlardır.

Önümüzdeki büyük imtihanlara daha güçlenmiş olarak gireceğiz. Emekçi halkımızın bize bağladığı umutları boşa çıkartmıyacağız. Seçimlere on ay gibi az bir zaman kaldı. Bize verilecek oylarda bilinçli - bilinçsiz diye bir ayrım gözetmek gerçekçi bir görüş değildir. Aslında, bize verilen her oy bilinçli sayılmak gerekir. Şüphesiz, bize oy veren seçmenlerin hepsi sosyalisttir demek istemiyoruz. Ama bize oy verenlerin, ötekilere benzemiyen bir partiye bilerek oy verdikleri muhakkaktır. Bu seçimler, tarihimizin bir dönüm noktasını teşkil edecektir. Partimiz bu seçimlerden başarıyla çıktığı takdirde, artık hiçbir şey eskisi gibi olmıyacaktır. Çilekeş emekçi halkımızın ufku açılacaktır; ve Türkiye, sosyalizme giden yola, bir daha geri dönmemek üzere girecektir.

Bütün bunları düşünerek ve sorumluluklarımızı, görevlerimizi kavrıyarak, hepimiz bir tek vücut halinde, inançla, şevkle seferber olacağız. Kentte, köyde halkla daha çok, daha derinden kaynaşmanın yollarını bulacağız. Ona, onun anlıyacağı dille konuşarak gerçekleri anlatacağız ve ondan, biz de bilmediğimiz gerçekleri öğreneceğiz.

Gücünü halkımızdan alan, aşağıdan yukarı, demokratik, yüzdeyüz bağımsız sosyalizmimizi, halkımıza daha çok sevdirmek elimizdedir.

amerika'da zehirli gaz ve mikrop savaşı çalışmaları

seymour m. hersh

Ajansların Washington'dan verdikleri bir haber, gazetelerde şöylece yer almıştı: Avustralya Hava Kuvvetlerine bağlı bir nakliye uçağı, Fuok Tuy Eyaletindeki Vietkong mevzilerinin üstüne dün birkaç varil "uyuşturucu gaz" bırakmıştır. "Gaz hücumu"nu açıklayan askerî sözcü, Vietkong çetelerini, bulundukları yerden çıkarmak için girişilen bütün teşebbüslerin sonuçsuz kalması üzerine bu yola başvurulduğunu öne sürmüştür.

Aşağıda, Amerikalı bir gazetecinin, "New Republic" dergisinde yayınlanan ve Amerika'da yapılan gizli zehirli gaz ve mikrop savaşı çalışmalarını anlatan bir yazısını okuyacaksınız.

GİZLİCE HARCANAN MİLYONLAR

Bu yıl Pentagon, 6 askerî tesis, 50'den fazla kolej ve üniversite ile birçok özel şirketin yürütmekte olduğu Kimyasal ve Biyolojik Savaş (KBS) araştırma ve satınalma programları için milyonlarca dolar harcıyacaktır. Bu iş için harcanan paranın toplamı gizli tutulmaktadır. Bütçe 1961'de 100 milyon dolar iken 1964'de 300 milyon dolara yükselmiş ve bu konu bir gizlilik perdesi ile örtülerek olup bitenler halkoyundan saklanmıştır. Bu perdenin arkasında, KBS bilim adamları, Vietnam'da her geçen gün daha geniş şekilde kullanılan zehirli gazları, bitki ve ürünü mahveden maddeleri mükemmelleştirmiş, sinirleri felce uğratmak suretiyle âni ölümlere sebep olan Sarin ve Tabun da dahil, binlerce ton müessir gaz çeşitlerini depo etmişlerdir. Mikrop ve gazlar, güdümlü mermiler, el bombaları, top mermileri ve püskürtücü cihazlarla başarılı bir şekilde yayılabilmektedir. Pantagon'un bilim adamlarının, adları bütün dünyada dehşetle karşılanan muhtelif mikropları müessir bir şekilde yayabileceklerine inanılmaktadır. Bu mikropların bazıları şunlardır: tavşan humması, dalak humması, dizanteri, malta humması, sakırga humması, mafsal humması, sarı humma, menenjit, veba... Bitki ve ürünlere karşı da aynı şekilde öldürücü mantarlar, paslar, çürütücü ve soldurucu mikroplar geliştirilmiştir. Geçenlerde "Science" dergisi, Asya'daki pirinç ürünlerine büyük zararlar veren bir pirinç mantarını geliştirdiği için bir bayan araştırmacıya ordunun verebileceği en yüksek nişan olan **Hizmet Madalyası**'nın verildiğini yazıyordu. Dergi, Washington'daki "Araştırma Analiz Şirketi"nin, çetecilerin besin ürünlerine yapılan kimyasal saldırılar ile GB Sinir Gazını geliştirme imkânlarını araştırdığını ve "Naktong Vadisindeki savunmayı kolaylaştırmak için kimyevî savaş araçlarının kullanılması imkânlarının incelendiğini" yazmaktadır.

PENTAGON - BİLİM ADAMLARI İŞBİRLİĞİ

Washington'un 50 mil kuzeydoğusundaki Maryland'da binlerce dönümlük bir alan üzerinde kurulmuş olan ve 90 milyon dolara mal olan "Fort Detrick" üssündeki geniş lâboratuvarlarda 500'den fazla bilim adamı hergün gizli bazı konular üzerinde çalışmaktadırlar. Detrick'in bir kısmı, hayvanların kobay olarak kullanıldığı dev bir deneme hayvan çiftliğidir. Personel arasında 120 doktor bulunmaktadır. Güvenlik tedbirleri gayet sıkıdır. Geçenlerde Detrick'i ziyaretim sırasında yanlış bir yola sapar sapmaz, yolumu hemen, işaretsiz bir polis arabası ile, içinde askerî polisler bulunan bir askerî cip kesti. Benim kim olduğumu ve orada ne aradığımı biliyorlardı. Gene, üsde çalışan bir mikrobiyolojist, bir defasında, odasındaki karatahta üzerindeki "bakteriyoloji" kelimesini silmeyi unuttuğu için evine gelen FBI ajanlarınca sorguya çekilmişti.

Ciddi lâboratuvar kazalarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. 1959 ile 1963 arasında Fort Detrick'de, yarısı biyolojik maddelerle ilgili, 1.218 kaza olmuştur. Bunların bazıları şiddetli zehirlenmelerdir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Detrick'deki bilim adamları, bir bakteriden ürettikleri "botulin" adı verilen öylesine öldürücü bir madde elde etmişlerdir **ki bunun 500 gramı dünyadaki bütün insanları öldürebilecek güçteydi.** 1950'den bu yana, biyolojik zehirlere mâruz kalmaktan ileri gelen 283 hastalık vakasına rastlanmıştır. Üçü ölümle sonuçlanan hastalıkların ikisi dalak humması, bir tanesi ise menenjitten ileri gelmiştir. Özel bir Pentagon incelemesine göre, en önemli beş lâboratuvar hastalığı, sırasıyla, tavşan humması, malta humması, sakırga humması, dalak humması ve menenjittir. Pentagon'un ötesi KBS tesislerindeki iş kazaları hakkında güvenilir bilgiler bulunmamakla beraber, sinir gazı ile diğer zehirli gazların üretildiği ve depo edildiği Kayalık Dağlar üssünde 800'den fazla endüstri kazası olduğu bir raporda kaydedilmektedir. Bu üsdeki üretim muazzamdır. Öyle ki, Pentagon'un verdiği bilgilere göre, 150 milyon galondan fazla yüksek derecede zehirli artık sıvı, derin kuyulara pompalanmıştır. Newport'daki bir Pentagon tesisinde de sinir gazları üretilmektedir.

Edgewood Kimyasal Savaş Merkezi, askeriyenin zehirli gaz çalışmalarının ana araştırma ve geliştirme merkezi olarak vazife görmektedir. Kimyasal savaş silâhlarının denemeleri, Utah'daki 1300 işçisi olan Çöl Deneme Merkezinde yapılmaktadır. Burada yapılan işlerin çoğu "çok gizli"dir. Arkansas'ta, Pine Bluff'daki üs, kimyasal silahların depolanması ve montajı için kullanılmaktadır. Burada aynı zamanda mükemmel biyoloji lâboratuvarları mevcut olup usta bir personel kadrosu olağanüstü durumlardaki mikrop savaşı silâhları talebini karşılamak üzere aleste beklemektedir. Pentagon bilim adamları, biyolojik savaş unsurlarının çoğunun beklemekle canlılıklarını yitirdiklerini, bunun için de fazla stok yapamadıklarını söylemektedirler.

Son zamanlardaki karışık duruma rağmen kara kuvvetleri kimyasal savaş araçlarının bellibaşlı sorumlusu durumundadır. Kendi araştırma ve geliştirme programlarını yürüten Hava ve Deniz kuvvetleri, tahsisatın ancak yüzde 35'ini almaktadır. Hava Kuvvetlerinin üssü, Eglin Hava Üssündedir. Deniz Kuvvetlerinin KBS merkezi, Kaliforniya'da China Lake'dedir.

İŞ ÇEVRELERİNİN TATLI KÂRLARI

Mevcut KBS yazışmaları ile kontratlarının incelenmesi, KBS bütçelerinin yarısından fazlasının iş adamlarının cebine indiğini göstermektedir. Halen KBS işi yapan kumpanyalar, General Mils, General Dynamics, General Elektrik, Du Pont, Monsonto Chemical, Aerojet-General, Westinghouse'dir. **Kimya Sanayii, bu yıl Vietnam'daki Amerikan Hava Kuvvetleri için bitki ve ekinleri mahvetmek amacıyla 50 milyon dolarlık kimyasal zehir imal edecektir.** Ayrıca, ileri gelen ecza kumpanyalarının çoğu, biyolojik ve kimyasal savaşta kullanılabilecek yeni formüllerin bulunması için durmadan çalışmakta olup, her yıl bu konuda 5.000 yeni formül bulunmakta ve gerekli denemeler yapılmaktadır.

Kolejler ile üniversitelerde girişilen KBS araştırmaları konusunda tartışmalar yapılmaktadır. Pentagon, yakınlarda, Savunma Bakanlığı kontratları altında KBS konusunda iş yapan 52 akademik müessesenin ismini yayınlamıştır. Bu listeye 20 ismin daha eklenebileceği söylenmektedir. Yakın zamana kadar bu ilgiler gayet sâkin ve kârlı bir şekilde yürütülmekteydi, fakat Vietnam'da kimyasal savaşın aldığı yeni şekil, üniversitelerdeki KBS projelerinin bir tartışma konusu halini almasına sebep olmuştur.

ÜNİVERSİTELERİN TUTUMU

Öğrenci liderleri ile öğretim üyeleri, amacı "kimya ve biyoloji alanında çalışan bilim adamlarının meslekdaşları olan atom fizikçilerinin 1940'larda Pentagon için ifa ettikleri hizmetleri yapmaktan korumak" olan Akademik Haysiyet Komitesi'nden kendilerine rehberlik edebilecek direktifler almaktadırlar. Bilim adamları, çeşitli barış kuruluşları ve Vietnam Haberleri yayınlayan yeni bir sol kuruluş olan Vietnamda Savaşı Sona Erdirme Milli Komitesi ile işbirliği etmektedirler. Demokratik Toplum Öğrenci Birliği'nin şubeleri, üniversitelerde Pentagon hesabına yürütülen gizli KBS çalışmaları hakkında bilgi toplamaktadır. Birlik, Massachusets Teknoloji Enstitüsü'nün her yıl, yirmi öğrenciye, "gizli" tezler üzerinde incelemeler yapmak üzere doktora bursu verdiğini meydana çıkartmıştır.

Yeni bir KBS kontratı meydana çıkartılır çıkartılmaz Akademik Haysiyet Komitesi bu kontratın iptali için derhal öğrenci gösterileri ve mahalli gazeteler yoluyla kampanya açmaktadır. Pennsylvania Üniversitesinin 845 bin dolarlık bir askerî araştırma projesinin sebep olduğu iki yıl süren bir öğrenci protestosu ve yayın üzerine Rektör Harnwell, bu projelerin 1968 Martında sona erdirileceğini bildirmek zorunda kalmıştır.

Maryland Tıp Fakültesi, 20 yıldan beri bulaşıcı hastalıklar ve mikrop savaşı üzerinde araştırmalar yapmak üzere ordudan siparişler almaktadır ve elinde, yılda 600 bin dolara varan beş Pentagon kontratı bulunmaktadır. John Hopkins Üniversitesi Araştırma Enstitüsü Müdürü Ridgely H. Warfield, "Hükümet kontratları araştırma gayretlerimizin büyük bir kısmını teşkil etmektedir. Ne yaparsınız, hayat böyle!" demektedir. 1966 yılında Hopkins Üniversitesi, Pentagon'dan 50 milyon dolarlık araştırma ve geliştirme projesi almıştır.

SAVUNMA MI, SALDIRI MI?

Pentagon, gazetecilere, üniversitelerde yapılan bütün KBS araştırmalarının bir gizlilik taşımadığını ve bunların çoğunun sadece savunma maksatları için yapıldığını söylemiştir. Oysa, son birkaç yılın askerî araştırma kontratlarının incelenmesi, birçok üniversitenin saldırı silâhları sistemi için değeri olan gizli araştırma yaptığını göstermektedir. Tarafsız ve gizli olmayan kaynaklara dayanılarak bu çalışmalar şöylece sıralanabilir:

- **Cleveland Batı Üniversitesi, yakınlarda, ordu hesabına "biyolojik bakımdan aktif maddelerin insan derisine nüfuz etmesinin çeşitli safhaları" üzerine bir araştırma yapmıştır. Örneğin, sinir gazlarından Sarin'in birkaç damlası, deriyle temas etmesinden hemen sonra bir insanı kolayca öldürmektedir.**
- **Stanford Araştırma Enstitüsü, kimyasal maddenin havadan püskürtülmesi ve yayılması üzerine bir seri çalışma düzenlemiştir.**
- **Rutgers Üniversitesi, ordu hesabına, "kimyasal bileşiklerin sentezi ve bayıltıcı maddeler olarak kullanılmasının psikolojik etkileri" konulu bir araştırma yapmıştır. Ayrıca, askerî teşekküller, en az on yıldır LSD ve diğer psiko-kimyasal maddeler ile çalışmaktadırlar.**
- **Minnesota Üniversitesi Tarım Fakültesi, dışarıdan atıldığı zaman ürünü mahvedebilen "Puccinia Gramini" üzerinde bir inceleme yapmıştır.**
- **Indiana Üniversitesi, "bayıltıcı gazların tesirlerinin psikolojik incelenmesi" üzerine bir araştırma yapmıştır.**

AKADEMİK HAYSIYET

Akademik Haysiyet Komitesi, meslekdaşlarına gönderdiği bir mektupta, "çoğu zaman gizli yürütülen ve bu sebeple de bilimsel eleştiriye tâbi tutulamıyan KBS araştırmaları, üniversitelerimizin haysiyetini incitmektedir. (...) Biyolojik bilimler, Savunma Bakanlığının etkilerinden nisbeten uzaktı; fakat üniversitelerde üslenen KBS çalışmaları bu hürriyeti geniş ölçüde baltalamaktadır." demektedir.

Son altı ay içinde Amerikalı bilim adamlarının Beyaz Saraya verdikleri iki muhtırada Başkan Johnson'dan "Amerika'nın biyolojik ve kimyasal savaş araçlarını kullanma niyetinde olmadığını resmen bildirmesi" talep edilmiş ve "bu silâhlardan herhangi birisinin kullanılması halinde bunu diğer silâhların izliyeceği" hatırlatılmıştır.

ÖLDÜRÜR MÜ, ÖLDÜRMEZ Mİ?

Piyade elkitabı FM 3-10, Vietnam'da halen kullanılmakta olan üç zehirli gazı saymaktadır: CS (tahriş edici gaz), CN (kusturucu gaz) ve DM (bulantı verici gaz). Elkitabı, bunların etkisinin kısa süreli olduğunu, sadece gözleri yaşarttığını, nefes borularını tahriş ettiğini ve çok yoğun alınırsa kusma teviit ettiğini yazmaktadır. Oysa, New England Tıp Dergisinde iki Harvard'lı doktor (W. Sidel, M. Goldwyu), "bu üç gazın, genellikle öldürücü olmamakla beraber, çok yoğun alınırsa, ya da alan kimse zayıf olursa, insanı öldürebileceğini" yazmışlardır.

13 Ocak 1966 tarihli New York Times, Saigon'un kuzeydoğusundaki mağaralarda barınan Vietkong gerillalarına karşı kullanılan öldürücü olmıyan gazların, bu gazları kullanan bir askerin ölümüne ve altısının da hastanelik olmasına sebep olduğunu yazmaktaydı. Üstelik bu askerler, gaz maskeleri de kullanmakta imişler!

ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER Mİ DEDİNİZ?

Amerikalı devlet adamları, Amerika'nın, "medeni insanlığın halkoyunun yasakladığı" gayriinsanî hertürlü gazın kullanılmasına karşı geleneksel bir tutumu takındığını söylemektedirler. Oysa, Piyade elkitabı 27-10, "Amerika, zehirli veya zehirsiz gazların, duman veya yangın malzemesinin, ya da bakteriyolojik savaş araçlarının kullanılmasını yasaklayan hiç bir andlaşmaya taraf değildir" demektedir.

Amerika, boğucu, zehirleyici ve diğer gazların kullanılmasını yasaklıyan 1925 Cenevre Sözleşmesini imzalamış olmakla beraber, Senato Dış İlişkiler Komitesi, bu sözleşmeyi onaylamamıştır. Bu yüzden, Dışişleri Bakanlığı, Vietnam'da gaz ve bitkileri yokeden mikropların kullanılmasının "hiçbir uluslararası yasaya veya uygulamaya aykırı düşmediğini" rahatça söyliyebilmektedir.

koy.. koy.. koy.. koy.. ma!

TİP Olağanüstü Kongresinde ilginç bir olay geçti. Delegelerden Şevki Erencan mikrofonda. Birşeyler söylemek istiyor. Ağzından "komünist" lâfı çıkar çıkmaz, hurraaa, bütün salon ayakta! "Ne dedi?", "Vay anasını!", "Geri al, geri al!" İyice şaşırdı Erencan:

— Ben sosyalistim, hümanistim, komünistim amma..

Gürültü, patırdı, homurtu, şamata..

— Yahu, demek istiyorum ki..

Her kafadan bir ses. Başkan derseniz, o, "Tavzih edin, Bay Erencan!" diyor da başka birşey demiyor. Fakat tavzih edecek mecal mi kaldı ki Erencan'da! Neden sonra anlaşıldı ki, demek istediği şuymuş:

— Sosyalist de deseler, hümanist de deseler, komünist de deseler, ben İşçi Partiliyim!

Hani, kekemenin biri, lokantada, tuz istemiş garsondan. Garson, tuzluğu alıp gelmiş ve başlamış kekemenin tabağına ekmeğe. Kekeme, "Koy.. koy.. koy.. koy.. koy.. koy.. koy.." dedikçe, garson ekmiş tuzu. Neden sonra kekeme, "..ma!" diye bağırmış.

Meğer adamcağız, "Koyma!" diyecekmiş.

TİP Olağanüstü Kongresinde, Amerikalının öldürdüğü polisler için saygı duruşunda bulunuldu. (Acaba o sırada, işbirlikçiler ne yapıyorlardı ki?) Ne güzel film, değil mi? Birgün bu filmin tersten gösterilmeğe başladığını düşünün!

buyrun bay 69!

Seller, Çukurova'yı göl haline getirdi; köylünün canını kurtaracak yok. Fiyatlar korkunç biçimde yükseliyor; insanın değeri güngünden sıfır. Bütçe açığı 4 milyardan çok. Terör tasarıları, sömürge generalleri gibi dolaşıyor caddelerde. Dinî gericilik, fikrî gericilik, zikrî gericilik almış yürümüş. Üniversitelerde boykotlar, işgaller birbirini kovalıyor. Özel okullar mantar gibi bitiyor. Yeni zamlar sırada. Adam öldürme olayları durmadan artıyor. Zina ile bina kolkola. Aydın tutuklamalar, kitap toplatmalar vb...

Vatandaş soruyor:

— N'olacak bunun sonu?

Olacak birşey yok. Deve ile yatan, kanguru doğurur. Veya, eşeği süren, vızıltısına katlanır. (Bu sözün yeni biçimi şudur: Beygiri süren, kakasına katlanır.)

"oy oy demeğe geldim"

"Birdenbire muhalif"lerden bazıları, TİP yöneticilerini "oy avcılığı" ile suçluyorlar, "Parti, amacından saptı, oy avcılığına yöneldi" diyorlardı. Olağanüstü Kongre'den sonra bunlardan biriyle şöyle bir konuşma geçti aramızda:

— Olağanüstü Kongreyi niçin istemiştiniz?

— Oylamada hile vardı..

— Peki, kongre toplamak için Örgütü niçin dolaştınız?

— Oy almak için..

— Oy alıp da ne yapacaktınız?

— Yönetimi ele alacaktık..

— Seçimden önce pek neşeliydin..

— Gene de bir hayli oy almışım, fena mı?

— Tasnif sırasında sinirliydin..

— Oy meselesi be birader, elbet olurum! Birkaç oy daha alsaydım, Yönetim Kurulundaydım.

Yanımdaki arkadaş dayanamadı,

— Delegelerden oy almak için ter dökünceye kadar, vatandaşlardan oy alın da iktidara gelin be kardeşim!

işbirlikçi filmi

Uyuşturucu madde kaçakçısı bir Amerikalı, sten tabancasıyla Galata'yı taradı. 3 ölü, 5 yaralı var. Ölenlerden biri, Beyoğlu Emniyet Âmiri, biri de bir polis. Tam bir Teksas filmi yani!

10 tur

Apollo - 8, Ay'ın çevresinde 10 tur atıp döndü. Astronot Borman diyor ki, "Ay, yaşamak için câzip bir yer değil".

Bu gidişle, yakında bizimkiler de tur atmağa başlarlar. Yalnız bu, nişadırlı tur olacağa benzer.

beş paralık

CHP Genel Sekreteri Ecevit diyor ki, "Zam, hayat pahalılığı yaratacak." Biz o kanıda değiliz. Hayatımız daha da ucuzlıyacak, beş paralık olacak.

çifte bayram

Bir AP'li, bir başka AP'liye şöyle diyordu:

— Bütçe açık, diyorlar. Velâkin sebebi üzerinde durmuyorlar. 968 yılında iki kere ramazan bayramı idrak ettiğimiz için bütçe açık vermiştir. Bendenizin kanaatim bu merkezdedir.

mantık

Prof. Besim Üstünel, "Plânlama Teşkilâtı, belli bir zümrenin refahını plânlıyor. Plâncıları ters yola, Demirel itiyor" diyordu bir konuşmasında.

Sormak gerekir Sayın Üstünel'e:

— Demirel'i o yola kim itiyor?

sorunlar

14 Kasım 1968 günlü Ulus Gazetesinin İstanbul baskısında yayımlandığı için Ankaralı okurun yararlanma olanağı bulamadığı bu olumlu yazıyı sayfalarımızda sunmayı görev saydık.

FORUM

devlet tiyatrosu'nda çirkin oyunlar ve bir anı

ahmet evintan

Gemi azıya alan partizanlık, 1960'larda Devlet Tiyatrosuna da girmişti. Yöneticilere, sanatçılara çeşitli yollardan telkinler, tesirler, baskılar yapılıyordu. Çekici vaatlerle VATAN CEPHESİ listeleri elden ele dolaştırılıyordu. İçkili - yemekli toplantılar düzenleniyor, işgüzar kişiler itibar görüyor, gözdeler makam arabalarında dolaştırılıyordu. "Hayır!" diyenler, "Yalnız sanat!" diye direnenler de mağdur oluyor, alaya alınıyor, iftiralara uğruyorlardı... Kısacası; zaman zaman, esefle görüldüğü gibi, Devlet Tiyatrolarında gene sahne - dışı oyunlar oynanıyordu!..

27 Mayıs'a en yakın günlerin birinde, Siyasal Bilgiler Fakültesinin makineli tüfekle tarandığı haberi duyulunca; Devlet Tiyatrosu koridorlarında nâra atan, zafer aryaları haykıran sanatçılar görmüşüzdür!..

Nihayet, 27 Mayıs Devrimi yapıldı. Haklı - haksız, doğru - yanlış, sağlam - çürük, tek cümle ile; ak koyun - kara koyun belli oldu... Bu arada Devlet Tiyatrosunda da traji - komik çok şeyler oldu... Ben bunların içinden en ciddisini, anlatılmaya ve İBRET alınmaya değer birini hikâye edeceğim:

Devrim'in ilk gününden başlıyarak gittikçe artan bir şiddetle, Devlet Tiyatrosuna karşı KIZGINLIK ifade eden bir takım tepkilere tanık ve muhatap oluyorduk. Basında çıkan bazı suçlayıcı yazılardan üzülüyor, binalarımızın önünden geçen halkın esef dolu bakışlarından sıkılıyor, bir kısım sanatçılara yapılan târiz ve sataşmalardan utanıyorduk... Bir süre sonra, dolaylı olarak öğrendik ki; Devrim Hükûmeti de bu gözde sanat Kurumuna ve onun, adı SANATÇI'ya çıkmış mensuplarına, dünkü davranışlarından ötürü, kırgındırlar!..

Bir avuç tiyatrocu arkadaş, Genel Müdürün odasında toplandık. Tedirginliğimizi tekrarladık, olayları inceledik, durumu yargıladık... Bize reva görülenlerle gerçekleri VİCDANIMIZIN süzgecinden geçirip karşılaştırdık... Ve şu sonuca vardık: Devlet Tiyatrosu sanatçıları olarak büyük çoğunluğumuzla mâsumuz! Susmakla, sitemleri ve suçlamaları kabullenmiş oluyoruz! Yetkili makamlara gidip gerçeği açıklamak, müesseselerimizin itibarını, sanatçılık onurumuzu temize çıkarmak boynumuza borç olmuştur!..

15 - 20 kişilik bir sanatçı topluluğuyla kalktık, Devrim Hükûmetinin Lideri rahmetli Orgeneral Cemal Gürsel'i ziyarete gittik. Sayın Gürsel, bizi soğuk ve sert karşıladı. Ellerimizi bile sıkmaya lüzum görmedi. Önce, hepimizi tepeden - tırnağa ezici bakışlarıyla süzdü. Sonra yavaş yavaş, daha da yakınımıza gelerek konuşmaya başladı... Özetle şunları söyledi bize:

"— Esefle öğrendim ki: sizi de politikanın çamuruna bulaştırmışlar. Sanat müesseseleri: mâbet, okul ve ordu gibi, günlük politikanın dışında ve üstünde kalmalıdır. Hayranlık duyduğumuz, başarılarını alkışladığımız sanatçılarımızın, kabiliyet ve şöhretlerine yakışır şekilde KARAKTERLİ, ONURLU, VATANSEVER olmalarını da istiyoruz. Büyük Atatürk'ün dediği gibi, SANATKÂR olmak, büyük bir mazhariyettir!.. Geçmişi unutun, olaylardan ders almasını bilin... Takdirlerimize, sevgilerimize, bağladığımız umutlara lâyık olmıya çalışın.. Bu Millet sizden ve hepimizden çok şeyler bekliyor!.. Şunu asla unutmayın: itibarınızı, sanat özgürlüğünüzü koruyamaz, kötü politikanın anaforuna kaptırırsanız kendinizi, ŞAMAR OĞLANI'na döndürürler sizi!.. Doğru değil mi söylediklerim? Şimdi de siz konuşun bakayım!..."

Topluluk adına Genel Müdür konuştu. Sayın Gürsel'e teşekkür etti. Sonra, karar ve duygularımıza tercüman olarak bazı gerçekleri açıkladı. Özellikle:

"— Devlet Tiyatrolarına kötü politikanın sokulmak istendiği ve yazık ki, bazı kişilerin de bu çamura bulaştığı doğrudur. Ancak, iftiharla arzedeyim ki: Devlet Tiyatrosu, büyk çoğunluğuyla tertemiz kalmasını, SANAT bayrağını herşeyin üstünde tutmasını bilmiştir. Bundan sonra da teveccühünüze ve güveninize lâyık olmıya çalışacağız. Söz veriyoruz!.." dedi.

Rahmetli Gürsel Paşa, hafifçe gülümseyerek:

"— Bu kadarı yetmez; yanlış yola sapmış azınlıktaki arkadaşlarınızı da uyarmalıydınız! NEME LÂZIM'cılık yok bu memlekette!. Toplum içinde insanlar, sadece şahıslarından değil, çevrelerinden, imkânlarına sahip oldukları halde mücadele etmedikleri kötülüklerden de sorumludurlar!..." dedi.

Bir İhtilâl Hükûmetinin ASKER Liderinin ağzından SANAT ve SANATÇI üstüne böyle güzel sözler dinlemekten son derece duygulanmıştık. Türk Ordusunun babacanlığıyla ün salmış Cemal AĞA'sı da duygulandı. Konuşma

ve davranışlarımızdan pek hoşlandı. Mâsumluğumuza ve tecrübe noksanlığımıza inandı. Güleryüzle yanımıza yaklaştı. Hepimizin birer birer elimizi sıktı. Topluluğumuzun tam orta yerinde durarak sağ ve solundaki sanatçıların omuzlarına şefkatle kollarını attı ve birlikte resim çektirdik.

Yıllar, yılları kovaladı.. Köprüler üstünden nice yolcular, köprüler altından nice sular akıp geçti.. Hafızası nisyân ile malûl olanlar, çok şeyleri unuttu!. Devlet Tiyatrolarında tekrar POLİTİKA rüzgârları esmeye başladı.. Müessese İKİYE, sanatçılar da, birbirine DÜŞMAN kamplara bölündü.. Sanat özgürlüğü, sanatçı itibarı uğrunda direnmek istiyenler KÖTÜ KİŞİ oldular... Eli tomsonlu nöbetçiler önünde dimdik konuşmasını başarabilmiş nice yöneticiler, gün geldi; kurtlaşmış politikacılar karşısında boyun eğdiler, bel kırdılar!

Devlet Tiyatrolarında hâlâ bulanık sular akıyor, ters rüzgârlar esiyor. Huzursuzluk son kertesine gelip dayanmıştır. Düne kadar SAHNE DIŞI oyunlar oynanırken, bugün SAHNE ÜSTÜ çirkin oyunlar da oynanmaya başladı Devlet Tiyatrosunda!.. Çok şeyler yazıldı, söylendi, konuşuldu.. Uyarmanın, direnmenin her türlüsü yapıldı.. Bundan sonrası; ilgililerin anlayış ve iz'anına, yetkililerin de vicdan ve insafına kalmıştır!.. Şimdilik ve mecburen hepsine PEKİYİ!

Fakat; Türkiye Cumhuriyetinin şerefli, başarılı bir sanat müessesesinde, hem de Cumhuriyetin 45 inci kuruluş yıldönümünde ve Atatürk eliyle kurulmuş Devlet Tiyatrosunun tertemiz sahnelerinde Abdülhamid'in ULU HAKAN rolüne çıkmasına "HAYIR, OLAMAZ!" diyoruz! Devlet Tiyatrosunun kutsal çatısı altında REJİM ve ATATÜRK düşmanlığına, DEVRİM aleyhtarlığına karşıyız!.. Böylesi CÜRETKÂR gösterilere alkış tutanların da karşısındayız!..

Türkiye Cumhuriyetini, canı pahasına, korumak, Atatürk ilkelerine bağlılık, ileri ve bağımsız bir Türkiye söz konusu olunca; Türk Sanatçılarının da yeri; uyanık gençliğimizin, kahraman ordumuzun, ülkücü öğretmenlerimizin, vatansever işçilerimizin, devrimci aydınlarımızın ve nihayet sağduyu sahibi bütün halkımızın tâ yanındadır!.. Devlet Tiyatrolarında oynanan ÇİRKİN oyunları nefretle reddediyor, yükseliş ve direniş yolundaki yerimizi böylece tespit ve tâyin etmiş bulunuyoruz!.. Politikanın dışında, kötü politikacının karşısındayız. Fakat; Yurt sorunlarının, ulusal her mücadelenin de tam içindeyiz!..

Haklılığından emin, vicdanen müsterih olarak, vekar içinde susmak da bir fazilettir. Ama, Devlet Tiyatrosu sahnesinde Abdülhamid'in hayâleti, "ULU HAKAN!" adıyla hortlar; dışardaki yurtsever insanlar buna yiğitçe tepki gösterir de, içerdeki yöneticiler ve sanatçılar "NEME GEREK?" deyip susarlarsa, bir gün gelir, bu "GAFLET VE DALÂLET"in hesabını mutlaka sorarlar adamdan!.. Ve her zaman, Gürsel Paşa gibi, kolay affeden, nasihatla yetinen şefkatliler de çıkmıyabilir karşımıza!..

"İstediğini yap" dercesine emr-ü iradene terkolunmuş Devlet sahnelerinin birinde; meczupların eliyle büsbütün hâinleştirilmiş Abdülmahit'lerin hortlamasına izin ve imkân vereceksin, 8 - 10 gün sonra da bir başka sahnende ciddiyet ve samimiyetten uzak, yarım - yamalak bir programla Atatürk'ü ANMA töreni düzenliyeceksin!..

Böylesi gözboyamaların ve elçabukluklarının HÜNER sayıldığı yerler başkadır. Devlet sahnelerinde -hiç olmazsa ULUSAL YAS GÜNÜMÜZDE- hokkabazlıktan kaçınmak, sıkılmak gerekirdi.

"bozkırdaki çekirdek" üzerine

ahmet köklügiller

Son yıllarda, üzerinde en çok durulan konulardan biri de Köy Enstitüleri olmuştur. Bilindiği gibi, bu enstitüler 17 Nisan 1940 tarihinde kurulmuş ve 1951 yılında ortadan kaldırılmıştır. Başka bir deyişle, adları ve öğretim - eğitim programları değiştirilerek, bugünkü "ilköğretmen okulları" biçimine sokulmuştur.

Gene bilinen bir gerçek: Köy Enstitülerini devrimci - toplumcu eğitimciler düşünüp tasarlıyarak kurmuşlar; tutucu, bağnaz ve sömürgen çevreler yıkmıştır.

Böyle olunca, Köy Enstitülerini, devrimci - toplumcu çevreler desteklemiş, korumaya çalışmış, savunmuş; gerici - sömürgen çevreler ise suçlamış, yıpratmaya ve kötü göstermeye çalışmıştır.

Enstitüler, 1951 yılında, ikinci grupun baskın çıkması sonucu ortadan kaldırılmasına rağmen, üzerinde tartışma ve polemik açılan bir konu olma niteliğini sürdürerek zamanımıza kadar gelmiştir.

Konu, geçen yıl Kemal Tahir'in yayınladığı "Bozkırdaki Çekirdek" adlı romanla yeniden canlanmış, Köy Enstitülerinin ne olup ne olmadığı tartışması yoğunlaşmıştır.

Kemal Tahir, Enstitüleri kendine göre, değişik bir açıdan eleştirmeye kalkmış; bu eğitim denemesi ile "Türk aydınlarının, halk düşmanlığını değilse bile, halka hiç acımadığını" ispatlamaya çalışmıştır.

Şunu hemen belirtelim ki, bunca önemli sorun varken, böyle bir tartışmanın bugün gereği yoktur. Böyle bir tartışmanın devrimci kesime yarar getirmeyeceği bir toplumsal ortamdayız. Kaldı ki, Kemal Tahir, "Bozkırdaki Çekirdek" romanıyla, konuya açıklık getirecek "doğru"lar yerine, gerçeğe ters düşen, kötümser ve karanlık "yorum"lar getirmiştir. Şunu da hemen belirtelim ki, genellikle bu roman, tutucu kesimin görüşlerini aşan bir düşünce çizgisine ulaşamamış, hattâ onların paraleline düşmüştür.

Belirgin bir gerçektir; bir romanın sağlamlığı, güçlülüğü, dayandığı temel düşüncenin sağlamlığından ileri gelir. "Bozkırdaki Çekirdek", sayın romancının öbür romanlarında gördüğümüz biçim ve öz sağlamlığına sahip olmaktan çok uzaktır. Köy Enstitülerini inceleyenler, oralarda eğitim görme olanağını bulmuş olanlar, "Bozkırdaki Çekirdek"in temelsizliğini, gerçeğe aykırılığını ilk bakışta hemen anlarlar.

Anlaşılıyor ki Kemal Tahir, bu kurumları iyice incelememiş; Enstitülerle ilgili bilimsel araştırmalara eğilmemiştir. Enstitülere, "enstitü"den hoşlanmayan, onu yozlaştırmak isteyen kimselerin gözüyle bakmıştır; onların ağzından nakledilen birkaç cümle ile yetinmiştir. Enstitülere, enstitüleri kuran eğitimcilerin açısından bakma gereğini duymamıştır.

Oysa yurdumuzda, 1940'ı izleyen birkaç yıl içinde 21 tane enstitü kurulmuş, bunlardan 20 bine yakın köy çocuğu mezun olup eğitim örgütünde görev almıştır.

Bugünkü eğitim örgütünün ilerici, devrimci özünde, Köy Enstitülerinden mezun olmuş köy çocuklarının büyük katkısı vardır. Sayın Kemal Tahir, bu gerçekten habersizmiş gibi görünmektedir. Hiç olmazsa, bu sonuca bakabilir; enstitülerden mezun olmuş binlerce öğretmenin eyleminden, konunun temel felsefesine inebilirdi.

"Bozkırdaki Çkirdek"in temelsizliğini, Vedat Günyol Yeni Ufuklar dergisindeki (Sayı 194, temmuz 1968) ve Hürrem Arman FORUM'daki (sayı: 344, 1 ağustos 1968) uzun eleştirileriyle ortaya koymuşlardır. (Hürrem Arman, konuyu tartışmak için Kemal Tahir'i bir "açık oturum"a da çağırmıştır.)

Ben bu yazımda, Vedat Günyol ve Hürrem Arman'ın söylediklerini tekrar etmeyeceğim. İki yazarın üzerinde ye-

terince durmadıkları bir "yanılgı"yı açıklamaya çalışacağım.

Sayın Kemal Tahir, Enstitülerde uygulanan yeni eğitim biçimini, yani "iş içinde iş eğitimi"ni yanlış yorumlamakta; "çocukları, yalnız doğayla boğuşacaklarmış gibi" tek yanlı yetiştirmenin yanlışlığını ispatlamaya uğraşmaktadır. Kemal Tahir'e göre, Enstitülerdeki eğitim, çocukları "doğayla boğuşmak"a hazırlamaktadır. Dolayısiyle, bu eğitim zihinsel yetiyi değil, bedensel yetiyi güçlendirmeyi amaç almaktadır. Bunun sonucu, Enstitüler "...çeyrek öğretmen, çeyrek çiftçi, çeyrek zenaâtkâr, çeyrek esnaf" yetiştirmektedir.

Kemal Tahir, Enstitülerdeki uygulamalı öğretimi; kuruluş döneminde, Türkiye'nin o dönem içindeki ekonomik koşulları sonucu, Enstitülerin kendi güçleri oranında kurulması ve tamamlanması çabalarını, "köylü çocuklarının çile çekme ve azla yetinme yatkınlıklarından yararlanarak, en ağır işlerde gaddarca çalıştırılıp sömürülmesi" şeklinde yorumlamaktadır.

"Bozkırdaki Çekirdek"i okuyanlar, Enstitülerde bina yapımı, hayvan bakımı, tarla çalışmaları... gibi uğraşıların dışında başka çalışmaların olmadığını; yukarda belirtildiği gibi öğrencilerin salt "doğayla boğuşmak" amacıyla yetiştirildiklerini sanır. Romana temel olarak alınan Enstitü, henüz kuruluş dönemindedir. Onun için, tüm çabalar demiyelim, tüme yakını bedensel çalışmalardır. Bu, Enstitülerin kısa ve geçici bir devresidir. Buna bakıp, Enstitülerin hep bu öğretim ölçüleri içinde çalıştıklarını sanmak, gerçeğe uymaz.

Her öğretim kurumunda olduğu gibi, bu kurumlarda da, amaçları geliştirmek için bir program vardır. Enstitülerde de çalışmalar, "Köy Enstitüleri Öğretim Programı"-na göre yürütülürdü.

Bu programa bir göz atılırsa, çocukların salt "doğayla boğuşmak" için yetişmedikleri; bedensel çalışmalara yer verildiği gibi, zihinsel-kültür çalışmalarına da gereği kadar yer verildiği görülür.

Programda, beş yıllık eğitim-öğretim döneminde öğrencilere okutulan dersler ve süreleri aşağıya çıkarılmıştır:

Dersler	Hafta
1. Kültür dersleri	114
2. Tarım dersleri ve çalışmaları	58
3. Teknik dersler ve çalışmalar	58
4. Beş yıllık sürekli tatiller	30

Beş yıllık öğretim döneminin yarısına yakın bir süre içinde okutulan "kültür dersleri" şunlardır: Türkçe, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, matematik, fizik, kimya, tabiat ve okul sağlık bilgisi, yabancı dil, el yazısı, resim-iş, beden eğitimi, ulusal oyunlar, müzik, askerlik, ev yönetimi ve çocuk bakımı, öğretmenlik bilgisi; toplumbilim, iş eğitimi, çocuk ve iş ruhbilimi, iş eğitimi tarihi, öğretim metodu ve uygulama, tarımsal işletmeler ekonomisi ve kooperatifçilik.

Tarım dersleri ve çalışmalarını meydana getiren ders konuları: Tarla tarımı, bahçe tarımı, sanayi bitkileri tarımı, zootekni, kümes hayvanları bilgisi, arıcılık - ipek böcekciliği, balıkçılık ve su ürünleri bilgisi, tarım sanatları.

Teknik dersler ve çalışmalar ise şu derslerden meydana geliyordu: Köy demirciliği, (nalbantlık, motörcülük) köy dülgerliği, köy yapıcılığı, kızlar için köy ve ev-elsanatları, dikiş-biçki-nakış, örücülük ve dokumacılık, tarım sanatları.

Köy Enstitüleri, sanıldığı gibi "klâsik öğretmen" yetiştirmek için değil; köye önderlik edecek "köy öğretmeni ve köye yarayacak diğer meslek erbabı" yetiştirmek için kurulmuştur. Diğer meslek erbabı, "sağlık memuru, kooperatifçi, ebe"dir.

Sayın Kemal Tahir'in romanında "doğayla boğuşmak" şeklinde yorumlanan eğitim çalışmalarının dayandığı temel düşünceyi, bizzat Enstitünün kuramcısı ve kurucusu Tonguç'tan nakledelim:

"Derslerde uygulanan metodların özü, öğrencileri kişisel çalışmalara yönelterek onlara bilgiyi iş içinde ve iş vasıtasiyle öğretmekti. Bu sebepten öğrencilere genel bilgi kazandırma amacı güden kültür derslerinin bile açık havada, inceleme gezilerinde, inşaatın içinde, tarlada, bahçede, korulukta, deniz veya göl kıyısında, tarihsel eserlerin önünde, elektrik santıralında, kooperatifte, değirmende, motörlerin tamiri sırasında verilmesi istenirdi. Bu isteğe uyulunca çocuklara kuru ve nazarî bilgileri ezberletmek yoluna sapılmaktan kaçınılır; ders konuları resimle, yazı ve grafiklerle canlandırılmak için uğraşılır; derste serbest tartışmalara yer verilir; öğrenciler etkin duruma getirilmeğe çalışılırdı. Modern anlamlı ilkokullara öğretmen yetiştirmek üzere birbuçuk asır önce başlanmış olan bilimsel çalışmalardan, ileri ve kültürlü milletlerin elde ettikleri sonuçlar, ilkokulda çalışacak öğretmen adaylarına hazmedemiyecekleri birçok bilgiler vermek yerine, öz ve az bilgi kazandırmanın, onları öğrendiklerini uygulayacak duruma getirmenin daha uygun olacağını göstermişlerdir. Köy Enstitülerindeki çalışmaları yönetenlerle bu kurumlarda görev alanlar, ünlü dünya pedagoglarınca saptanmış olan bu düşünceyi göz önünde bulundurmuş ve ondan faydalanma yolunu tutmuşlardır. Enstitülerde, uygulanmayan bilgilere yüz verilmemiş, öğrenciler, onun aldatıcı etkilerinden korunmaya çalışılmıştır. (....) Bu ilkelere uygun hareket edildiği için enstitülerde, çocuklara öğretilen bütün bilgilerin köy şartları içinde, köy çocuğunun özelliklerine göre nasıl uygulayacakları, çetin bir problem olarak öğretmenlerin karşısına çıkmış, öğretmen adaylarına bol bol uygulama yaptırmak suretiye hem bu prensip onlara da benimsetilmeğe çalışılmış, hem de problemi çözmek yoluna düşülmüştür (Tonguç'a Kitap, İmece Yayını, Ankara, sayfa 273)."

Köy Enstitüleri'nde eğitim ilkesi olarak benimsenen bu görüş, çağdaş eğitbilimin de varmış olduğu en modern "iş okulu" görüşüdür:

"...Öğrencinin çocukluk zamanından gençlik zamanına kadar belli niteliği etkinliktir.

İnsanın bu zamanındaki özgürlüğü, iş yapmak, yaratmak, hareket etmek, denemek gibi işlerin aracılığı ile durup dinlenmeksizin gerçeği öğrenmektir. Kız ve erkek çocukların yüzde doksanı bizim kitapçı eğitimimize pek kulak asmıyarak kılgın işleri, sukûnetli, kurgul usavurmaya üstün tutarlar. Onlarda 'bir deney bin düşünceden üstündür' atasözü hâlâ tam değerini saklamaktadır. Yabancı bilgiler ne zaman onların deneylerinin başarısına yardım edebilirse o bilgilere ancak o vakit kulaklarını asarlar; o vakit kitapları -hattâ yalnız tarih ve hikâye kitapları olmasa bile- yutarak okurlar.

Çocuklar işlikte, mutfakta, bahçede, tarlada, ahır ve balıkçı kayığının başında daima işe hazır bir durumdadırlar; bunlar çocukların bereketli öğrenme tarlalarıdır. Çocuklar buralarda, her şeyden önce yaptıkları kişisel işlerden ötürü toplumsal hayatın nabız vuruşlarını, biribirine yardımı öğreniyor (Nafi Atuf Kansu, Pedagoji Tarihi, Sayfa: 274)."

Köy Enstitülerinin çağdaş pedagoglarca beğenilmesinin başında, işte bu son eğitim görüşünün, Anadolu koşullarına göre uygulanmış olmasıdır. Köy Enstitülerini öbür "tüketici" okullardan ayıran; kendi kendine yeterli üretken bir faydacı eğitim kuruluşu yapan budur.

Durum bu olduğu halde, ne yazık ki, sayın yazar, romanında bu gerçeği ters bir şekilde yorumlamış; iş içinde iş aracılığıyla eğitilen köy çocuklarını, "ağır işlerde gaddarca çalıştırma" saymıştır.

Kemal Tahir, eğer konuyu derinliğine ve önyargıdan uzakta incelemiş olsaydı, Türk eğitiminde örnek bir çalışma ve uygulama olan Köy Enstitüleri'nden, sağlam ve örnek bir roman çıkabilirdi.

"Bozkırdaki Çekirdek", bu haliyle, polemikler dizisine eklenmiş gelişi güzel bir kitaptan öteye geçmiyecektir.

açık mektup

BAY HALİT MISIRLI
YOL - İŞ FEDERASYONU BAŞKANI

Hatırlarsınız; Yol - İş'e bağlı 35 bin küsur işçiden 50'şer lira -ki toplam 2 milyon kadar eder- kestiğiniz zaman, bilhassa Karayolları I. Bölge Teşkilâtına bağlı sendikalı işçilerin, bu keyfî tasarrufa, hukukî mesnetten mahrum bu davranışa karşı, mahallî sendikalarına da baskı yaparak direnmeleri üzerine dehşetli telâşlanmış, süratle bir tarama ve uyutma programı hazırlayıp geziye çıkmıştınız da, sizinle Kırklareli vilâyetinde son defa karşılaşmış, Sendikalı işçi arkadaşların huzurunda birbirimize söz vermiştik. Artık siz, "işçiden yana" çalışacaktınız; işçilerin dert ve dileklerine kulak verecektiniz. Ve bizler de sizi can ve gönülden destekliyecektik. Hatırlarsınız, değil mi?

968 Ağustos ayı ortalarıydı. Yine elinizde mendil, terliyordunuz. Çok cefakâr ve, ağzınızdan hiç düşürmediğiniz tâbirle, "çok vefakâr, kahraman ve mert" arkadaşlarımız, gerçekten, buram buram terlerler bu mevsimde. Toz toprak kokar üstleri - başları. Ter sızar, kasketlerinin siperliğinden. Siz de terliyordunuz o gün. Ama sizin mübarek terinize benzemez Karayolları işçilerinin teri.

Hiç hoşlanmadığınız, hiç alışık olmadığınız bir biçim ve lisanla size hitabetmek mecburiyetinde kaldığım için, üzgünüm. Beni buna siz mecbur ettiniz ve bu, size "uyarı" olarak ilk mektubumdur.

Bekledik, bekledik, bekledik... Ama, heyhat!.. Gerçi bizler, sizin nasıl dönüşsüz bir yolun yolcusu olduğunuzu iyi anlıyoruz. Bütün bunları ve gerçek yön ve yüzünüzü bundan sonraki yazılarımda gayet somut örneklerle ve de vesikalarıyla ortaya koyacağım. Bundan böyle, daha çok millet huzurunda konuşacağız sizinle. Toplantı ve kongreleri, büyük bir ustalıkla mevzilerine yerleştirdiğiniz piyonlarınızla ve ortaklarınızla alıp götürüveriyorsunuz. Terlemesini iyi bildiğiniz gibi, gülmesini de iyi biliyorsunuz, ağlamasını da, bağırmasını da çünkü... Kongrelerde hiç bir aydın, hiç bir düşünür ve hiç bir gazeteci bulunamıyacak bir biçimde, çok ince dokuyan tezgâhlar kurarsınız ve kongreleri vatan, millet, Sakarya edebiyatıyla, "dürüst, mert ve kahraman Karayolları işçisi, çok yaşa!" açmazlarıyla toparlar alır kaçarsınız. Ama alamıyacaksınız, kaçamıyacaksınız birgün!..

Size dostçasına ve son defa sesleniyorum: Ya girdiğiniz bu dönüşsüz yoldan, vakit varken dönünüz, ya da çekiliniz, işçiler, emekçiler için o kutsal makamdan!.. İki karpuz bir koltuğa sığmaz, Bay Mısırlı!

En uyuşuk beyinlerin bile düşünmeye başladığı bir çağı, bir devreyi idrak ediyoruz. Ülkemizin koşulları, bir yöneticinin, hele hele bir sendikacının, nasıl bir insan olmasını, ne gibi "ÜSTÜN" yeteneklere sahip olmasını, çok açık ve seçik bir biçimde önermektedir. Lâkin siz ve sizin gibiler, iyi - kötü örgütlenebilen sendikacılığımızı orasından burasından çekiştiriyor, anarşist ve faşist ideolojilerin aracı yapmaya çabalıyorsunuz. Ülkemizdeki sendikacılığı emekçi sınıfı için tehlikeli mecralara sürüklüyorsunuz.

İşçi ve emekçi sınıfının dâvalarına, tutucu ve çıkarcı çevrelerin paralelinde çözüm yolu aramak, daima taviz politikası ile hareket etmek, en insaflı tabirle, işin kolayına kaçmak, ulvî bir kavgadan, mücadeleden yançizmektir. Bunun da giderek, nasıl bir tarihî suç ve günah olduğunu takdirinize bırakıyorum.

Şu son günlerde pervasızca sürdürdüğünüz lüks ve sendika ağalığı yaşamınız, sizi, bir kumsal gibi, iyice rehavete çekmekte, peri masallarının kahramanları gibi, başınızın dönmesine sebep olmaktadır. Bugünkü bu ağalık yaşamınızı senelerce evvel hazırlayıp, işçi kitlesine de bunu çok ince ve kamufle bir politika ile empoze edip, tasvibini aldınız. Nasıl mı?

Sendikacılık, işverene ve egemen çevrelere bağlı ve dayalı bir aksiyon değildir. Bunu böylece bilesiniz! Sendikacılık, gerektiğinde, işveren ve egemen çevreleri de denetlemek, ulusal çıkarlar açısından onları ciddi biçimde uyarmak ve hattâ frenlemek demek olan tarihî güçte bir harekettir. Tarihî ve bilimsel bir gerçektir: Nerede KAPİTALİST bir yönetim varsa orada kaçınılmaz, açık ve belirgin bir biçimde bir sömürü var demektir. Şayet o ülke, dış pazarı olmayan bir ülke ise oradaki sömürü mutlaktır ve içe dönüktür.

İşte, bu tarihî süreci kontrol edecek güçler, o ülkedeki Anayasa güçleridir. Bu güçlerin içine SENDİKAL GÜCÜ koymak ve yerini tayin etmek de, tarihî sorumluluklarla yükümlü, sizin gibi, "LİDER" pozisyonundaki sendikacılara düşer.

Alelâde bir işçi kadar dahi vergi vermiyen milyonerlerin çoğaldığı bir ülkede yaşıyoruz. Demokratik kuralların tamamen tersine döndüğü, çalışan ve çalıştıran arasında gerekli bütün adalet köprülerinin atıldığı bir ortamda bulunuyoruz. Döner koltuklardan bunları görmek ve anlamak, üstesinden gelip, sosyal adalet ölçüleri içine çekip kotarmak tabiî ki mümkün değil. Herşeyden evvel sendikal bir kişiliğe, köklü bir toplum bilincine varmak gereklidir.

Ezilen ve sömürülen bilinçsiz kitleleri uyaracak, eğitip bilinçlendirecek ve bu toplumsal bilincin ışığında, mevcut sömürünün ipini çekip, bu başıboş gidişe DUR diyecek ancak ve ancak, evvelâ sizlersiniz. İşçi sınıfı ve aydın çevreler, sendikaların uyuşuk tutumlarından çoğu kez dert yanmakta, türlü vesilelerle bir atılım, bir çaba gözlemektedirler. Çünkü, ülkemizdeki aksaklıklar, her biri ayrıca örgütlenmiş muhtelif sömürü düzenlerinin gücü, tek tek çıkışları kırmakta, mutlak bir sendikal gücün gerekliğini zorunlu hale getirmektedir.

Üzerinizdeki ölü toprağını derhal silkeleyip toparlanmaya mecbursunuz. Yeni dünyanın yeni şartları, yeni yeni olanak ve önerileri karşısında artık değişik biçimde düşünmeye, yeni moral ölçülerine göre kişiliklerinizi takınmaya, kısacası, kendinizi yenilemeye mecbursunuz. Özellikle, EĞİTİM ve ÖĞRETİM konusunda çok titiz davranınız, kat'iyyen taviz vermeyiniz. Bu bapta bütün olanaklarınızı sonuna kadar kullanınız. Emekçi sınıflarının kurtuluşu, doğrudan doğruya buna bağlı olduğu gibi, demokrasimizin, ülkemizin kurtuluş ve selâmeti de buna bağlıdır. Amerikan usulü yalancı işçi eğitiminin yerine işçinin yararına millî eğitimi uygulayınız.

Çıkarcılığı ve bireyciliği kafamızdan atıp, onun yerine bir kişilikli, ulusal, toplum bilinci doldurarak, hiç yılmadan ve de korkmadan savaşımızı sürdürelim. Eğilmez, bükülmez ve ulusal çıkarların dışında, hiç kimseye, hiçbir surette taviz vermiyen şahsiyetli bir politika takip edip, bölünmez bir sınıf dayanışması kuralım.

Demokrasi bekçiliği yapacak bir kitlenin liderliği kolay bir iş değil tabii. Ama, zorlayınız kendinizi. Ben şahsen, size bunu muvafık ve münasip görüyorum.

kâzım yavuzçiftçi
(İŞÇİ)

TEK YOL

m. fırtınalı

I

Türkiye İşçi Partisi içinde koparılan ve memleketimizin bu biricik sosyalist örgütünü parçalanma tehlikesiyle karşıkarşıya getiren fırtına, kişisel ve duygusal nedenlere kendini kaptırmayan partili ya da partisiz sosyalistlere şu iki gerçeği bütün açıklığıyla göstermiş olmalıdır: 1) Saldırıların boy hedefi, Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'dır, tek amaç onu devirmektir. 2) Aybar'a karşı yaratılmak istenen muhalefet akımı sağ cephenin işine yaramış, solun prestijini ise büyük ölçüde sarsmıştır. Biz, bu yazıda, önce TİP Genel Başkanı'nın hedef olduğu tenkitlerin haklılık derecesini araştıracağız, sonra da sol akımın bugün düştüğü hazin durumdan kurtulması için ne yapılmak gerektiğini göstermeye çalışacağız. Hemen söyliyelim ki, amacımız kişileri savunmak değil, fakat salt kişisel nedenler yüzünden tahrif edilen gerçekleri aydınlatmak, göz göre göre yapılan haksızlıkları teşhir ederek önlemeye çalışmaktır.

II

Mehmet Ali Aybar'a yapılan saldırılar iki yönden gelmektedir: Biri doğrudan doğruya onun kişiliğini, liderlik vasıflarını ele almakta, öteki de ideolojik tutumunu eleştirmektedir.

Aybar'ın kişiliği üzerinde kulaktan kulağa söylendiğini duyduğumuz, gazete ve dergilerde yayınlandığını gördüğümüz ve dost meclislerinde tanık olduğumuz iddiaların, tenkitlerin pek çoğu -üzülerek söylemek gerekir ki- tüm kişisel ve duygusal nedenlere dayanmakta, daha doğrusu kırgınlık, kıskançlık, öfke, kendini daha üstün görme gibi bencil ve, sosyalist ahlâkla asla bağdaşamıyacak, davranışlardan doğmaktadır. Aybar, sendikacılar tarafından, eski kuşağın öteki sol aydınlarına tercih edilerek Türkiye İşçi Partisi'nin başına getirildiği gündenberi bu, böyle olmuştur. Hattâ başlangıçta onu tutar, destekler görünen ülkü arkadaşlarının bile günün birinde onu yermeye, küçümsemeye başlamalarının nedeni, Aybar'ın hangi zor koşullar içinde hizmet kabul ettiğini bilmezlikten gelerek kendi görüş ve bilgilerine uygun biçimde onu perde arkasından idare etmeye heveslenmelerinden ileri gelmiştir. Aybar, buna razı olmadığı için, kötü kişi olmuştur. Bu yargıya kolay varmadığımızı ve bugün Aybar'ın karşısında görünen düşünce ve eylem adamlarımızın ayrı ayrı kişisel değerlerini inkâra kalkışmadığımızı hemen belirtmek isteriz. Bugün, Aybar'ın ciddiye alınabilecek muarızlarının herbiri, kendi alanında ün ve otorite sahibidir. Ama ne var ki, bu değerli arkadaşların çoğunun TİP Genel Başkanı'nı suçlamak için ileri sürdükleri iddialar şarkılılara özgü dedikodulardan, sübjektif değerlendirmelerden öteye geçmemiştir. Örneğin, TİP Genel Başkanı'na yöneltilen en keskin oklardan biri, onun, şahsî ihtiraslarına kapılarak, parti yönetiminde diktatörlüğe kaydığı ve rakiplerini dürüst olmayan yollardan elemeye çalıştığıdır. Oysa, Mehmet Ali Aybar'ı uzaktan, yakından tanıyanlar pek iyi bilirler ki, onun en kuvvetli yanı, ülkemizde eşine az rastlanır bir namus, ülkücülük ve feragat örneği oluşudur. Aybar'ın, hayatının hiçbir aşamasında, kişisel hırs ve çıkarı uğruna inançlarından, doğru bildiği yoldan tâvizde bulunduğu görülmemiştir. Bunun tersini ispat edecek bir tek olay göstermeye Aybar'ın bütün muarızlarını burada dâvet ediyoruz. Aybar'ın hataları olabilir; yönetici olarak hareketleri elbette eleştirilir; ama onun fikir namusuna, dürüstlüğüne, medeni cesaretine, sosyalizm idealine bağlılığına dil uzatmak için ortaya mutlaka somut belgeler koymak gerekir ki -tekrar söylüyoruz- bunu yapabilecek kimsenin çıkacağını sanmıyoruz. Çünkü Aybar'ın düşünce ve eylem adamı olarak hayat hikâyesi, hiç bir gizli yanı olmadan, ortadadır.

Bazıları diyorlar ki: Aybar serttir, kırıcıdır, bu yüzden iyi lider olamaz. Evet, onun karakterinde katılık bulanlar olmuştur; ama bu katılık, Aybar'ın dost, insancıl yanının hafif oluşundan değil, düşünce ve inançlarına bağlılığında hiçbir açık vermemek endişesinden ileri gelmiştir. Aybar, başkalarına olduğu kadar kendine karşı da serttir, disiplinlidir. Bir parti lideri için, bilmeyiz, bu bir kusur mu, yoksa bir erdem mi sayılmalıdır?

III

TİP Genel Başkanı'nın kişiliği üzerinde övgüde bulunmak zorunda kaldığımız için üzgünüz. Çünkü kişileri tabu haline getirmenin kesinlikle karşısındayız. Ama ne yapalım ki, bizim memleketimizde insanların birbirlerini ne kadar kolay harcadıklarını, ne kadar rahat iftirada bulunduklarını, beğenmedikleri ya da rakip gördükleri kimselere ne çabuk damga vurmaya kalkıştıklarını bildiğimizden, bu alaturkalıklara artık bir son verilmesi ve genç kuşaklara utanç verici örnekler sunulmaması gerektiğini savunuyoruz. Mehmet Ali Aybar'a bugün en ağır saldırılarda bulunanların arasında daha düne kadar onun bütün sorumluluklarını paylaşanların, ondaki liderlik vasıflarını sayıp dökenlerin, hattâ Türk sosyalizmi tarihinde ona belki de kendisinin bile ummadığı kadar önemli yer verenlerin bulunduğunu görmek bize acı geliyor. Bu 180 derecelik dönüşler, Aybar'ın Parti Genel Başkanlığından uzaklaştırılması amacını güdüyorsa, bu amaca ulaşmanın başka yolları yok mudur? Sol akımı parçalama pahasına Aybar'ı boy hedefi almak kararına neden ve nasıl varılmıştır? Türk solunu kamuoyuna perişanlık içinde imiş gibi göstermek ve tüm tutucuların, gericilerin, amerikancıların bu hali kıs kıs gülerek seyretmelerine fırsat vermek için ortada acaba ne derece hayati bir sebep vardı? Bu soruya karşılık bulmak için günlerdir yazılanları okuduk, söylenenleri dinledik, sorduk soruşturduk. Kişisel nedenlerin dışında tek ciddi sebep olarak, TİP Genel Başkanı'nın, Çekoslovak olaylarından sonra verdiği demeçlerle Ankara ve İzmir il kongrelerindeki konuşmalarının bu tozkoparan fırtınasına vesile verdiğini anladık. Şimdi o konuya geliyoruz.

IV

Çekoslovakya'nın Varşova Paktı devletleri tarafından işgali üzerine TİP Genel Başkanı'nın, Yürütme Kuruluna danışmadan verdiği demeç ve onu izleyen günlerde il kongrelerinde yaptığı konuşmalar, Parti'nin bazı kademelerinde ve çevrelerinde olumsuz tepki ile karşılanmıştır. Bu, olağan bir şeydir. Çekoslovakya olayları gerek kapitalist, gerekse sosyalist dünya bakımından o kadar çapraşık, yakın ve uzak sonuçları bakımından ise o kadar önemli durumlar yaratmış ve hâlâ da yaratmaktadır ki, bu olaylar üzerinde keskin çizgilerle ortaya konulabilecek bir tutuma sahip olmanın bugün için olanağı yoktur. Çekoslovakya'nın işgalini yerenler de, haklı gösterme çabasında olanlar da meselenin sosyalist dünyada yarattığı dalgalanmayı görmezlikten gelerek ve salt teoriye dayanarak kesin bir yargıya varmak gücünde değillerdir. Değillerdir; çünkü olay, belirli bir zamanda, belirli bir ülkede meydana gelen, etkisi, so-

nuçları sınırlı bir olay olmaktan çok ötede bir anlam ve önem taşımakta, bütün dünyayı saran bir genel buhranın yeni bir görüntüsü olarak çeşitli yönlerden tartışılmaktadır. Mesele böylece ortaya konulunca, artık bunu, iyi sosyalistle kötü sosyalist arasında ayırım yapmak için bir test olarak kullanmanın anlamı yoktur. Hele Türkiye gibi, sosyalist akımı daha emekleme çağında olan ve önünde acele çözüm bekleyen bir sürü dâvası bulunan bir ülkede Çekoslovak krizini emekçi partisinin stratejisine temeltaşı gibi kullanmaya kalkışmak, hafiflik ya da fazla bilgiçlik taslamak olur. Bunun gibi, Türk sosyalistleri henüz ne Sovyetler Birliği ile Çin arasındaki ideolojik çatışmada, ne de Küba'nın ya da Arnavutluk'un sosyalist dünya ile ilişkileri konusunda da taraf tutacak durumda değillerdir. Çünkü o ülkelerde sosyalizm şu ya da bu şekliyle uzun yıllardır iktidardadır ve onların arasında başgösteren çatışmalar bizim uzaktan fetva vermemize imkân bırakmıyacak dönüşümlerden geçmiştir. Düşüncemizi daha belirgin hale sokmak için küçük bir örnek verelim: Afrika ülkeleri arasında, sosyalizme ilk bağımsızlık gününden beri sarılmış, sömürgecilerin, emperyalistlerin bütün yardım tekliflerini elinin tersiyle itmiş GİNE adında bir devlet ve bu devletin Fransız Komünist Partisinde yetişmiş Sékou Touré adında bir lideri vardır. Bu lider, günün birinde, Sovyetler Birliği'nden yardım istemiş; Sovyet hükümeti de, para yardımı yapamıyacağını, fakat GİNE'nin ihtiyacı bulunan makine ve teknisyenleri göndermeye hazır olduğunu bildirmiştir. Bunun üzerine GİNE hükümeti, ekonomik plân uygulamasında öngördüğü makine ve araçların bir listesini Sovyetler Birliği'ne vermiştir. Listenin başında, yol, bina ve fabrika yapımında kullanılacak excavateur'lar vardır. Aradan zaman geçip de sovyet yardımı memlekete gelmeye başlayınca, GİNE'li lider, Sovyetler'in excavateur adı altında gönderdikleri makinelerin aslında "kar temizleme makineleri" olduğunu görünce fena halde öfkelenmiş ve 24 saat içinde Sovyetler Birliği ile siyasi ilişkilerini kesmiştir. Hikâye bundan ibarettir.

Şimdi biz, Türk sosyalistleri olarak, GİNE'li liderin hareketini kınayacak mıyız, yoksa doğru mu bulacağız? Kınayanlar mı daha iyi sosyalist sayılacak, yoksa doğru bulanlar mı? Türkiye'de sosyalist eylemin tüm olanaksız olduğu devrelerde biz, vaktimizi teorik tartışmalarla geçirmeye alıştığımızdan, bu gibi olaylara karşı ihtiraslı bir ilgi duyarak, dünya meselelerine sofra başında çözüm yolları arardık. Ama memleketimizde sosyalizm akımı sofra başı sohbetlerinin konusu olmaktan çıkıp halk kitlelerinin malı olan bir eylem haline girme imkânına kavuştuktan sonra bu gevezeliklere bir son vermek, kendimizi allâme sanıp, bizimle eş düşüncede olmayanları revizyonizmle suçlamaya kalkışmak huyundan vazgeçme zamanı gelip çatmıştır, sanırız.

V

Neymiş Aybar'ın revizyonizmi? Bazı il kongrelerinde "hürriyetçi sosyalizm"den söz açmış, "sosyalizmin sevimli yüzünü emekçi halka tanıtmalı" diyormuş. Oysa sosyalizmin özünde zaten hürriyetçilik var olduğundan, Aybar gibi konuşmak doktrinden uzaklaşmak, revizyonizme sapmak olurmuş. Hele Parti'nin yetkili kademelerine danışmadan böyle konuşulursa bu, Parti'de kişi hakimiyetine, merkezî bürokrasiye yol açarmış.

İlk bakışta böyle bir tartışma Parti'nin içerisinde yeni akımların, analizlerin gelişmesine yardımcı olur gibi görünmektedir; çünkü her devrimci partide yeni analiz açılmaları, taktik tartışmaları olağandır. Nitekim, Parti içinde ve dışındaki genç kuşak sosyalistlerini en çok ilgilendiren, düşündüren ve bazılarını tereddüde düşüren de bu konu olmuştur. Gençler bu ilgilerinde ve tereddütlerinde haklıdırlar; çünkü gönül verdikleri, başkoydukları dâvanın kimlerin elinde yürütüldüğünü, kime inanmak gerektiğini açık seçik öğrenmek ve yargılarını ona göre vermek isterler. Ama TİP'in olağan Büyük Kongresinin öncesinde ve sonrasında cereyan eden olaylar göstermiştir ki, sosyalizme ihanet suçlamasında bulunanlar, bilerek ya da bilmeyerek, asıl önemli konuyu yozlaştırmışlar ve tartışmaları iğrenç bir "sen - ben" kavgasına çevirmişlerdir. İçlerinde, bütün geçmiş hizmetlerini bir anda unutturacak kadar yolunu sapıtanlar olduğu gibi, biraz geç de olsa, ayılanlar da görülmüştür. Ne var ki dâva hâlâ ortadadır ve eski kuşak mensuplarının byzantine kavgalarından tiksinip asıl soruya karşılık bulmak isteyen bir gençlik vardır. Biz, şimdi, birkaç kelime ile onlara seslenmek istiyoruz:

Üyesi olduğunuz ya da dışardan desteklediğiniz Parti'nin programında, tüzüğünde, felsefesinde aşılmış, eski, yanlış gördüğünüz hususlar mı vardı? Parti stratejisinin dünya ve memleket şartlarına göre yeniden gözden geçirilmesini mi istiyorsunuz? Öyle ise şunu da kabul ediniz ki, bu hayati mesele üç günlük parti kongresinde üstesinden gelinecek bir iş değildir; ciddi, uzun hazırlık ister. Hele büyük seçimlere birkaç ay kala bu dâvayı ön - plâna getirmek, Parti'nin zaten sınırlı olan imkânlarını, gücünü dağıtmaktan başka şeye yaramaz. Bugün tüm sosyalistlere düşen ödev, ne kişisel anlaşmazlıkların, ne de doktrin çatışmalarının hiç bir şekline yüzvermeyip, PARTİ'yi ve onun seçimle işbaşına gelmiş organlarını vargücüyle desteklemektir. Türkiye İşçi Partisi'nin uğrayacağı her yenilgi, karşı tarafın eline verilecek her koz, Türkiye'de sol akımı en az yirmi yıl geriye götürecek sonuçları peşinden getirecektir. Asıl bunu anlamayanlar ihanete sapmış olurlar. Önümüzdeki aylarda sol cepheyi bekleyen sınavlardan ancak, elele vermiş işçi - aydın kadrosunun dayanışması sayesinde yüzümüzün akı ile çıkabileceğimizi bir an unutmamalıyız. Bugünün meselesi budur, yarının meselesi

başka olacaktır. Meselelerin önceliğinde hataya düşmek, bilimsel düşünceden ayrılmak olduğu gibi, tarih önünde de büyük sorumluluk yüklenmek demektir. Eski kuşaklar, içinde yetiştikleri korkunç şartların zorlamasıyla bu gibi hatalara sık sık düşmüşlerdir. Fakat bugün sosyalist olmak şerefini taşıyan gençler, Türk toplumunun temel birikiminde kendini göstermeye başlayan imkânları son derece dikkatle kullanmak, teori hovardalıklarından, boşuna dönen çark olmaktan kurtulmak zorundadırlar. Bunun tek yolu da, Parti'nin meşrû organları etrafında kenetlenmektir.

dolmuşta gomonistlik

ahmet nuri macit

Şoför, on kişilik dolmuşuna onbeş kişi doldurmuştu. Yolcuların bir kısmı biribirlerinin yüzlerine bakar halde ters oturmuşlardı. Ön sıralarda, kıravatlarıyla konuşmalarından okumuş ve okumakta oldukları anlaşılan gençler oturuyordu.

Herkese işittirircesine birbirlerine vatan, millet, Sakarya söylevi çekiyordu bu gençler. Konuyu milliyetçilik olarak seçmişlerdi.

Şoför, bir benzincide durdu. Yakıtını alma hazırlığı içindeydi. Arabanın en arkasında oturmuş, üstü başı perişan, kasketli bir yurttaş seslendi:

— Şoför abi be, benzinini burdan mı alırsın?

— Evet, dedi şoför.

— İki adımlık ötede Petrol Ofisi var ya, oradan alsan daha iyi değil mi? Hem yanında oturan gençlerin sabahtan beri çektikleri nutuklara uyar. Türkiyenin petrolundan alman.

Şoför arabadan indi, arabanın sağına soluna baktı, lâstiklerini kontrol etti ve arabayı hava pompasının yanına çekti. Yalancıktan lâstiklere birer ikişer hava vurarak yakıt almadan arabaya bindi. Hiçbir şey konuşmuyordu. Petrol Ofisine yanaştığı zaman:

— Şimdi hoşuna gitti mi arkadaşım? dedi.

Yakıt alınmıştı. Yola çıkılınca tartışma başladı. Önde oturanlardan biri:

— İşte milliyetçilik budur, dedi. Kendi öz malını kullanacaksın, millî kaynaklara sahip olacaksın. Şoförü kutlarım. Hepimizin hareketi böyle olmalı.

Şoför atıldı:

— Bakın, dedi, ilk yanaştığımız yeri işleten, amcamın oğludur. Arasıra oradan benzinimi alırım. Bazan da parasını sonra veririm. Ama bundan böyle amcamın oğlundan da almayacağım.

Ensesi kalın, göbeği şişkin birisi sinirli sinirli söze karıştı:

— Bu sözler, komünistlerin sözleri. Onlar da böyle diyorlar. Toprak reformu diyorlar. Hangi toprağın reformu? Dağıtılacak toprak yok Türkiye'de. Petrol diyorlar. Amerikalılar bize petrol vermese arabalarımız olduğu yerde çivili kalır. Siz neden söz ediyorsunuz, bilerek mi konuşuyorsunuz, bilmeyerek mi? Aklınızı başınıza toplayın. Bu yurdu Rusyaya mı teslim edeceğiz?

Adam çok hızlı idi. Etrafına köpük saçarcasına konuşuyordu. Çenesi, dolmuşun motorundan daha hızlı çalışıyordu. Kimseye söz vermiyor, bazı yazarlara, hiç münasebeti yokken çatıyor, küfürler atıyordu. Arkada oturan kasketli yurttaş sabredemedi:

— Bana baksana beg, dedi, benim sözlerim Emerikalıdan çok sana battı. Şu arabada Emerikalı bile olsa senin kadar gocunmazdı. Ne oluyor, yoksa onlarla ortak mısın? Niçün gocunaysın? Benim yeryüzünde bir karış torpağım yoh. Ölsem, ölüm ortalıkta kalacak. Beş nufusla geldim şuraya, bir gecekondu kulübesinde oturayrım. Tek oda kulübeye 100 lira vereyrim. Akşama kadar onun kapısında iş arayrım. Çocuklarıma ekmek parası götürmek için çırpınayrım. Yarın bir savaş çıksa, o savaşa gene beni çağıracaklar, ben ölecem. Ama kimin içün? Bu yurt içün. Güzel, has amma, bu yurtta benim bir karış torpağım yoksa, istekle savaşa gidip senin çiftliklerun içün mü ölecem? Emerikalıların bu yurtta kurduğu tersis mi, üs mü neyse, onları mı kurtaracam? Yohsa bilmem hangi zenginin hesapsız servetini mi? Bu hökümet bana da acıcık torpak versin, çocuklarımı oraya bağlayım, geçimimi oradan sağlayım ve savaşta da orasını korumak içün gönüllü çarpışayım. Yurtseverlik nutuk atmakla olmaz. Yurdunu seven insan, onun üzerinde yaşayan fakir fukarayı da sevecek, onların tasalarına ortak olacak. Rabbana hep bana, demeyecek. Benim ellerimin nasırına baksana, bunların hakkını verecek. Ve de Emerikalılara, Uruslara ve başka düvellere bizi soydurmayacak.

Hava kızışmıştı. Ağzı lâf yapan adam söz alıyor, ileri geri konuşuyor ve bu konuşmaya üniversiteli oldukları anlaşılan gençler itiraz ediyorlardı. Milliyetçilik nutukları kızışmıştı. Ama hiç birisinin sözleri arkada oturan kasketli yurttaşın sözleri kadar milliyetçilik kokmuyordu. O, devam ediyordu:

— Biz köylüler her yerde arkada kalırız. Baksanıza dolmuşta bile arkadayız. Ama inanıyorum ki, kervana öncülük ederek arkasından götürenler, bir gün kervan geri dön yaparsa en arkada kalacaklardır. Artık, soyguna paydos!

— Hah, dedi, ağzı köpüklü. İşte istediğiniz bu! Siz bu yurdu Rusyaya satacaksınız. Amma biz buna meydan vermiyeceğiz! O komünist piçlerini Rusyaya süreceğiz.

Bütün bu konuşmaları dinleyen ve memur olduğu sanılan birisi, ortalığı yatıştırmak istedi:

— Baylar, dedi, tartışmanın da bir güzel yanı vardır. Siz bu tartışmayı ithama ve kavgaya götürüyorsunuz. Biraz sakin, biraz bilinçli hareket edin. Hepimiz bu yurdun insanıyız, kardeşiz. Ama kasketli yurttaşımı dinlerken neyin istirabını dile getirdiğini hesaplayın. Adaletsizlik, haksızlık doğuran nedenleri ortadan kaldırma çarelerini burada konuşmak varken, neden şuna buna çamur atalım? Neden Amerika - Rusya arasında bir tercih yapma yolunda zorlamalar yapalım? İkisi de bizim dostumuz değildir. Bunlar menfaatlarının dostlarıdırlar. Biz niye menfaatımızın dostu olmayalım? Neden birbirinizi kırıyorsunuz? Türkiye'deki millî gelir dağılımının nekadar ölçüsüz, nekadar haksızca olduğunu Plânlama kitapları yazıyor. Bu kitaplar devletin dilidir. Millî kaynaklarımızı yabancılar sömürüyor. İşin acı yanı, yabancılarla birlik olan bizimkiler de kendi yurttaşını sömürüyor. Toprak reformu, vergi reformu, eğitim eşitliği reformu, yönetim reformu, bunların hepsinin

yapılması lâzım. Bunları söylemek, hiç toprağı olmayanı toprak sahibi yapmak, herkesin emeğinin değerini vermek kötü bir şey mi? Asıl milliyetçilik bunları istemektir, uygulama alanına koymaktır.

Üniversiteli gençler susmuşlardı. Köpüklü yurttaş bu sözlerden daha çok kızmıştı.

— Siz, dedi, hep o gazetecilerin ağzını konuşuyorsunuz. Onlar sizi zehirlemiş. Sizinle benim çok işim olacak. Şimdi ilk uğradığımız karakolda hesap vereceksiniz. Sizi gidi komünist uşakları! Hem, başvekilimiz emir verdi, "Nerede komünist görürseniz başını ezin. Dolmuşta bile onlarla mücadele edeceksiniz" dedi. Şimdi görürsünüz siz!

Dolmuş karıştı. Herkes birşey diyordu. Sövme saymalar da başlamıştı. Bereket, arabada kadın yoktu. Küfürler yumruklaşmaya dönmüştü. Dolmuşçu arabayı durdurdu. Yolcuları dışarı çıkardı, "Şu tarlada dövüşün" dedi. Kavgayı çıkaran, bizim ağzı köpüklü idi. Arkadan ve önden gelen arabalar da durmuştu. Kavgacıları ayırıyorlardı. Bizim kasketli köylü yurttaş, köpüklü yurttaşı hırpalıyordu. Adamın yüzünü gözünü şişirmişti. Yol kenarı bir hayli kalabalıklaşmıştı. Son gelen bir arabadan, üniformalı bir polis memuru çıktı. Kavgacıları yatıştırdı. Soruyordu:

— Ne oluyor, kavgaya sebep ne?

Köpüklü kavgacının yediği dayaktan moraran yüzü gülmeğe başlamıştı:

— Ha, dedi, komiser bey, iyi yetiştin. Bu herifleri al! Bunlar komünist. Bunlar Rus uşağı. Ben, başvekilimizi müdafaa ettim. Dolmuşta bile komünistleri bulup teslim edeceğim.

Polis memuru kızdı:

— Ulan it, dedi, komünist böyle mi bulunur? Komünistliğin ne demek olduğunu biliyor musun? Bu memleketin polisi var, savcısı var, hâkimi var. Onların görevi sana mı kaldı? Bir bildiğin varsa gider ihbar edersin, böyle dayak yemezsin.

Kasketli yurttaş konuşuyordu:

— Memur beg, benim torpağım yok. Çocuklarımla avrat aç. Çalışmak için iş, torpak isteyrim dedim, bana bu herif gomünist dedi. Söyle Allah aşgına, sen okumuş adamsın, daha iyi bilirsin, karnım aç demek gomünistlik mi? Eğerkim öyleyse, açlığımı da söylemeyeceğim. Hemi de bu adam, bazı milletvekillerine de gomonis diyor. Var mı öyle şey?

Polis memuru, işi yatıştırmış ve herkesi arabaya doldurmuştu. Bizim köpüklü kahraman, "dolmuşta komünist başı ezmek için" başka bir arabaya bindi.

iktisadî kalkınma seferberliği v

dr. beşir hamitoğulları

Köy yolları, içme suları, elektrik ve okul yapımına halkın maddi gücüne göre yer yer parasal, yer yer fiziksel olarak katılmasını gösteren aşağıdaki 9, 10, 12, 18 numaralı tablolardan da anlaşılacağı ve tablo 8'de görüldüğü üzere, imece sadece 43 şehrimize inhisar etmemekte, bütün Türkiye'yi kapsamaktadır.

3) Köy Yolları, İçme Suları ve Elektriğe Halk Katılımı

Aşağıda yer alan 9 ve 10 no.'lu tablolar, 1961 - 1966 yılları arasında, sırasıyla, köy yolları yapımıyla köy içme suları işlerine halkın -bu işlerden doğrudan yararlanan halkın- yaptığı katkıları global olarak göstermektedir.

TABLO 9

KÖY YOLLARI YAPIMINA (GLOBAL OLARAK) HALK KATILIMI (1961 — 1966)

Yıllar	1961	1962	1963	1964	1965	1966 (*)
Halk Katılımı —Parasal ve fiziksel (bedenen) (Bin T.L. olarak)	1.574	3.700	3.940	6.960	9.523	12.000
1961 yılına oranla % olarak artış	başlangıç	135	150	342	505	662

(*) **1966 için hesaplanan rakam, programa konan geçici rakamdır.**

TABLO : 10

KÖY İÇME SULARI FAALİYETİNE (GLOBAL OLARAK) HALK KATILIMI (196 1— 1966)

Yıllar	1961	1962	1963	1964	1965	1966 (*)
Halk Katılımı —Parasal ve fiziksel (bedenen) (Bin T.L. olarak)	—	—	—	12.828	32.607	34.518
1964yılına göre artış oranı: %	—	—	—	başlangıç	154	160

(*) **1966 yılı için verilen rakam, programa konan geçici rakamdır.**

Kaynak : Köy İşleri Bakanlığı Çalışmalarından.

TABLO : 11

1963 BÜTÇE YILI YATIRIMINA ŞEHİRLER İTİBARİYLE HALK KATILIMI ORANLARI [İçme Sularına]

Bölge No:	Vilâyeti	İçme Suları Da. + Program	Vilâyetler Eliyle Halk Yardımı	%
I	Balıkesir	3 128	412	13
	Bursa	3 310	554	17
	Çanakkale	2 306	399	17
	İstanbul	328	28	9
	Kocaeli	1 807	110	6
	TOPLAM	10 889	1 991	18
II	Aydın	3 098	1 116	36
	Denizli	3 541	515	15
	İzmir	3 308	1 793	54
	Manisa	2 316	649	28
	Muğal	1 924	388	20
	Uşak	1 275	653	51
	TOPLAM	15 462	4 718	31
III	Bilecik	926	404	44
	Bolu	2 134	598	28
	Eskişehir	2 444	498	20
	Kütahya	1 442	390	27
	Sakarya	5 092	227	4
	TOPLAM	12 018	2 117	18
IV	Afyon	2 519	611	24
	Konya	4 885	1 338	27
	Niğde	3 471	408	12
	TOPLAM	10 875	2 357	22
V	Ankara	4 260	1 325	31
	Çankırı	2 188	569	26
	Çorum	3 830	961	25
	Kastamonu	4 381	895	20
	Zonguldak	3 435	621	18
	TOPLAM	18 094	4 371	24
VI	Adana	2 777	287	10
	Gaziantep	2 484	275	11
	Hatay	1 427	573	40
	İçel	2 699	698	26
	Maraş	1 791	131	7
	TOPLAM	11 178	2 200	20

VII	Amasya	1 784	357	20
	Giresun	3 750	1 183	32
	Ordu	2 518	528	21
	Samsun	2 927	830	28
	Sinop	2 846	809	28
	Tokat	1 469	361	24
	TOPLAM	15 294	4 068	27
VIII	Ağrı	1 590	495	31
	Artvin	1 441	271	19
	Erzincan	1 975	658	33
	Erzurum	2 248	612	27
	Gümüşhane	1 763	523	30
	Kars	3 501	521	15
	Rize	1 393	563	40
	Trabzon	2 651	890	34
	TOPLAM	16 562	4 533	27
IX	Adıyaman	1 384	176	13
	Bingöl	966	138	14
	Elâzığ	2 282	467	20
	Malatya	1 812	536	30
	Tunceli	2 631	336	13
	TOPLAM	9 075	1 653	18
X	Bitlis	1 389	362	26
	Diyarbakır	1 389	173	12
	Hakkâri	778	161	21
	Mardin	3 005	38	1
	Muş	2 275	530	23
	Siirt	1 802	264	15
	Urfa	2 593	18	0,7
	Van	2 123	212	10
	TOPLAM	15 363	1 758	11
XI	Edirne	1 721	332	19
	Kırklareli	1 906	651	34
	Tekirdağ	887	232	26
	TOPLAM	4 514	1 215	27
XII	Kayseri	4 151	745	18
	Kırşehir	1 229	119	10
	Nevşehir	2 842	459	16
	Sivas	3 685	410	11
	Yozgat	2 446	1 126	42
	TOPLAM	14 353	2 759	19
XIII	Antalya	2 818	771	27
	Burdur	2 830	491	17
	Isparta	1 604	297	19
	TOPLAM	7 252	1 559	21
	GENEL TOPLAM	160 929	35 299	22

Kaynak : Köy İşleri Bakanlığı çalışmalarından derlenmiştir.

Yine aşağıdaki 12 no.'lu tablo, köy yolları, köy içme suyu ve elektrik için 1967 bütçe yılı itibariyle Bakanlık, köy içme suyu ve elektrik konusunda ise halk katılımlarını illere göre ayrıntılı olarak vermektedir.

TABLO : 12

Y. S. E. HİZMETLERİNE, 1967 BUTÇE YILI İTİBARİYLE, DEVLET VE HALKIN KATILIMI [ŞEHİRLERE GÖRE]

(1000 T.L. olarak)

İlin Adı	Bakanlık Yardımı (Y. S. E.) Genel Toplam	Halk Katılımları İçme Suyuna	Elektriğe	Toplam
Adana	5.955	815	76	881
Adıyaman	2.910	395	—	395
Afyon	3.617	553	337	890
Ağrı	2.745	268	—	268
Amasya	3.505	493	48	541
Ankara	7.672	397	51	448
Antalya	4.607	1.285	53	1.338
Artvin	2.996	563	—	563
Aydın	6.103	1.856	649	3.529
Balıkesir	5.677	600	671	1.271
Bilecik	1.915	94	24	118
Bingöl	2.682	25	—	25
Bitlis	2.751	227	—	227
Bolu	3.665	713	337	1.050
Burdur	2.321	269	43	312
Bursa	7.248	369	1.082	1.451
Çanakkale	5.179	482	102	584
Çankırı	2.692	505	88	593
Çorum	3.460	535	35	570
Denizli	4.587	569	280	849
Diyarbakır	7.215	97	—	97
Edirne	2.318	147	—	147
Elâzığ	5.252	170	127	297
Erzincan	4.000	398	—	398
Erzurum	6.038	845	—	845
Eskişehir	2.236	488	129	617
Gaziantep	3.205	415	103	518
Giresun	3.930	887		887
Gümüşhane	2.201	403	—	403
Hakkâri	2.800	190	—	190
Hatay	4.520	718	182	900
İsparta	4.079	639	473	1.112
İçel	6.049	1.180	244	1.424
İstanbul	2.894	—	—	—
İzmir	8.667	808	697	1.505
Kars	5.747	945	338	1.283
Kastamonu	3.383	884	80	964
Kayseri	4.391	592	169	761
Kırklareli	2.680	234	—	234
Kırşehir	2.213	319	99	418
Kocaeli	2.305	328	22	350
Konya	1.116	1.869	558	2.457
Kütahya	2.524	423	140	563
Malatya	3.619	270	—	270
Manisa	3.702	795	649	1.444
Maraş	3.355	402	—	402
Mardin	12.744	50	—	50
Muğla	3.489	525	—	525
Muş	3.315	197	—	197
Nevşehir	3.770	358	563	921
Niğde	2.688	818	148	966
Ordu	4.608	1.315	—	1.315
Rize	2.717	413	310	723
Sakarya	3.665	674	272	946
Samsun	7.211	1.049	—	1.049
Siirt	4.055	145	40	185
Sinop	3.305	801	—	801
Sivas	4.643	936	30	966
Tekirdağ	3.305	551	—	551
Tokat	3.670	843	27	870
Trabzon	6.042	1.192	178	1.370
Tunceli	3.001	58	—	58
Urfa	8.647	4	—	4
Uşak	2.142	133	102	235
Van	5.329	197	90	287
Yozgat	2.509	667	28	695
Zonguldak	4.182	1.473	162	1.635
TOPLAM	287.709	37.858	9.836	47.694

Kaynak: Rakamlar Köy İşleri Bakanlığından sağlanmıştır.

(Devam ediyor)

marks ve engels'in estetik yazıları II

györgy lukacs

Sözünü ettiğimiz özerkliğin izafî olduğunu ve hiçbir şekilde ekonomik temelin önceliğini yadsımadığımı gösterdik. Ama sonuç olarak, ruhsal hayatın her kesiminde oluşan kendiliğinden evrimin bir hayal ürünü olduğu anlamı çıkmaz. Bu özerklik, evrimin özüne, toplumsal iş bölümüne, nesnel olarak, bağlıdır. Bu konuda Engels şunları yazıyor:

Bu işle uğraşan kimseler (yani ideolojik gelişimi sağlayan - G. Lukacs) bile, iş bölümünün özel kesimlerini kurarlar ve özerk bir alanda çalıştıkları sanısındadırlar. Bu kimseler, toplumsal iş bölümü çerçevesinde bağımsız bir grup olduklarından, yanlışları da dahil, ürettiklerinin tümü, toplumsal gelişim üzerine, ve hattâ ekonomik gelişime, önceyi kapsıyan (rétroactif) bir etkide bulunur. Bununla birlikte, bu kimseler her zaman, ekonomik gelişimin sonunda üstün gelen etkisi altındadırlar.

Ve aşağıdaki parçada, yine Engels, ekonomik öncelik hakkındaki metodolojik anlayışını şu şekilde açıklıyor:

Bana göre, bu alanlarda da, "en sonunda" ekonomik gelişimin üstünlüğü kesindir. Fakat bu üstünlük, her bir alanın ayrı ayrı gerektirdiği koşullar içerisinde mümkündür. Örneğin felsefede, sözünü ettiğimiz üstünlük, bir önceki düşünürlerden kalan, mevcut felsefi gereç (material) üzerine, ekonomik etkilerin basıncıyla oluşur (bu etkiler, çoğunluk, siyasal bir giysiyle kendilerini duyururlar). Ekonomi, burada, kendi başına hiçbir şey yaratmaz, fakat mevcut düşünce kalıtımını değişime uğratma, ileriye götürme şeklini belirler ve bütün bunları genellikle dolaylı olarak yapar, çünkü felsefeyi doğrudan doğruya etkileyen, siyasal, hukukî ve ahlâkî yankılardır.

Engels'in burada, felsefeyle ilgili olarak belirttiği, doğal olarak, edebî gelişimin temel ilkelerine de geniş ölçüde uygulanabilir. Ancak şu var ki, somut olarak ele alınan her evrim özel bir niteliğe sahiptir ve iki evrim arasında saptanması mümkün koşutluk (paralellik) hiç bir zaman mekanik bir şekilde genelleştirilemez; çünkü topluma ait bütün yasalar çerçevesinde, her gelişim kesiminin, kendine özgü nitelik ve yasaları vardır.

Şimdi, böylece belirlediğimiz genel ilkeyi, yaklaşık bir şekilde bile somutlarsak, marksçı tarih anlayışının en önemli ilkelerinden biriyle karşı karşıya geliriz. İdeolojiler tarihi bakımından, tarihsel maddecilik, yine kaba marksçılığa karşıt olarak, ideolojiler gelişiminin, mekanik ve zorunlu bir koşutçuluk (paralelizm) itkisiyle, toplumun ekonomik gelişimiyle atbaşı gitmediğini kabul eder. Marks ve Engels'in de üzerinde durdukları, ilkel komünizm ve sınıf toplumları tarihinde, her ekonomik - toplumsal gelişmenin, ardından mutlaka bir edebiyat, sanat, felsefe vb. gelişimini de getirmesi hiç de zorunlu değildir. Toplumsal yönden, başkalarına göre daha çok ileri gitmiş bir toplumun, mutlaka daha ileri bir edebiyata, sanata, felsefeye sahip olması gerekli değildir.

Marks ve Engels, birçok defalar, ideolojiler tarihi alanında meydana gelen gelişimlerin eşit olmadıklarını ısrarla belirtmişlerdir. Örneğin yukarıya aldığımız gözlemlerini, Engels, 18. yüzyıl Fransız ve 19. yüzyıl Alman felsefesinin, ya hemen hemen, ya da tümden geri kalmış ülkelerde doğduğunu hatırlatarak, aydınlatır. Öyle ki, bir ülkenin, ekonomik alanda, öteki çevre ülkelere oranla oldukça geri kalmış olmasına rağmen, uygarlıkta felsefî üstünlüğünü sürdürdüğü izlenebilir. Bu konuda Engels şöyle diyor:

Bu nedenle, ekonomik bakımdan geri kalmış ülkeler, felsefede, buz gibi öncü duruma gelebilirler : örneğin, 18. yüzyılda Fransa'nın, felsefesinden örnek aldığı İngiltere'ye göre, ve daha sonra, Almanya'nın her iki ülkeye göre üstünlüğü.

Marks ise bu görüşü, edebiyatla ilgili olarak, genel çizgileriyle ve mümkün olduğu kadar daha açık ve kesin bir şekilde, şöyle belirliyor :

Sanat alanında belirli üstünlük dönemlerinin, toplumun genel gelişimiyle, dolayısıyle, toplumsal örgütün maddî temel ve yapısıyla, hiç de bağlı olmadığı bilinir. Örneğin eski Yunanı, yenilerle ve hattâ Shakespeare'le karşılaştırın. Destan (epos) gibi, bazı sanat türleri hakkında rahatlıkla denilebilir ki, bu türler, tür olarak üretilmeye başlandıkları anda, hiç bir zaman, bir çağı niteleyen klâsik şekillerinde yaratılamazlar artık. Dolayısiyle, sanat evrimi süresinde, bazı önemli yapıtların, ancak, yetersiz bir sanat gelişimi evresinde mümkün oldukları savunulabilir. Bu durumun, sanat kesiminde, değişik sanat türleri arasındaki ilişkilerde meydana geldiğine göre, genel toplum gelişimiyle tüm sanat alanı arasındaki ilişkilerde de meydana gelmesi, hiç de şaşırtmamalı.

Böyle bir tarihsel gelişim anlayışı, gerçek marksçılar arasında, her türlü kalıplaşmaya, her türlü analoji ve koşutçuluğa (paralelizme) başvurmayı yasaklar. Gelişimde eşitsizlik ilkesinin, ideolojiler tarihinin herhangi bir alanında ve herhangi bir döneminde nasıl kendini gösterdiği, bir marksçının, ancak somut koşulların somut bir şekilde çözümlenmesiyle cevaplandırabileceği somut bir tarihî sorundur. Bu nedenle Marks, az önceki gözlemlerini şöyle bitiriyor: **"Asıl güçlük, bu çelişkileri genel formüllere bağlamaktadır. Ve bu çelişkiler ayrıntılarıyla belirlendikleri zaman, zaten çözümlenmişler demektir".**

Marks ve Engels, bütün hayatları boyunca, kendilerini izleyenlerin kaba basitliklerine karşı korunmuşlardır. Çünkü bu izleyiciler, somut tarihsel oluşumun somut incelenmesi yerine, tamamen analoji ve tümdengelime (déduction) dayanan bir tarih anlayışını getirerek, diyalektiğin karmaşık ve somut ilişkilerini mekanik ilişkilerle yoketmek istemişlerdir. Bu yöntemin çok güzel bir açıklamasına, Engels'in, Paul Ernst'e yazdığı bir mektupta rastlıyoruz. Engels bu mektubunda, Paul Ernst'in, Norveç koşullarının somut özelliklerini gözönüne alacağı yerde, genel Alman küçük - burjuvası kavramından hareket ederek, İbsen'in küçük - burjuva niteliğini belirleme teşebbüsüne, kesin bir şekilde karşı koyar.

Marks ve Engels'in sanat ve edebiyat alanındaki tarihsel araştırmaları, bütün insanlığın genel gelişimini kapsar. Toplum çatışmalarını ve ekonomik gelişimi bilimsel olarak belirleme çabalarında olduğu gibi, burada da, başlıca ilgileri, çağların ve modern gelişmenin temel niteliklerini bulmaya ve işlemeye yöneliktir. Bu açıdan marksçılığın edebiyata bakış yöntemini incelersek, herhangi bir dönemin niteliklerini tanımada, gelişimde eşitsizlik ilkesinin ne kadar önemli olduğunu görürüz. Sınıflara bölünmüş toplumların evriminde, kapitalist üretim şekli, şüphesiz en gelişmiş bir ekonomik evredir. Fakat Marks'a göre, yine şüphesizdir ki, bu üretim şekli, özü itibariyle, edebiyat ve sanatın ilerlemesine en az yararlı olanıdır. Bu gerçeği ilk defa ve sadece Marks bulmuş ve betimlemiş değildir. Ama sadece o, bu gerçeği bütünüyle görmüştür. Çünkü yalnız marksçılık gibi, diyalektik, dinamik ve bütüncü bir görüş, bu durumun en doğru bir tabolsunu çizebilirdi. Doğal olarak biz burada sorunu, en genel çizgileriyle bile ele alamıyacağız.

Bu görüş, okura açıkça şunu bildirir ki, marksçı edebiyat tarihi ve kuramı, bir bütünün, yani tarihsel maddeciliğin yalnız bir bölümünü teşkil eder. Marks, bu temel yönte-

mini (tarihsel maddecilik - çev.), kapitalist üretim dünyasına özgü bir tutumla, sanata karşı olarak tanımlamaz. Marks'ın görüşlerini tamamen nicelik ve istatistik -doğru değil ya- bir ölçüyle ele alırsak, bu sorun'un onu belki de pek az ilgilendirdiğini söyleyebiliriz de. Fakat, zorunlu bir dikkat ve kavrayış yetisiyle, Kapital'i ve Marks'ın öteki yazılarını okuyan her kimse, şunu kabul etmelidir ki, onun tüm içerisinde bazı değinmeleri, hayatları boyunca estetikle uğraşmış romantik kapitalizm düşmanlarının yazılarından daha iyi bir şekilde, sorun'un özüne derinlemesine inmek imkânını vermektedir. Nitekim, marksçı ekonomi, toplum hayatının temelini kuran ekonomik varoluş kategorilerini, hem insanlar arasında ilişkiler olarak, hem de bu ilişkiler aracılığıyla, doğayla toplum arasında ilişkiler olarak, gerçek giysileriyle göründükleri ortama taşır. Marks aynı zamanda şunu da saptar ki, bütün bu kategoriler, kapitalist düzende, ister istemez mal durumuna indirgenmiş biçimleriyle vardırlar ve mal durumuna indirgenmiş bu biçimlerledir ki asıl özlerini, yani insanlararası ilişkileri saklarlar. İşte insan varlığının temel kategorilerinin böylece altüst edilmesi, kapitalist toplumun kaçınılmaz bir şekilde putlaştırılması (2) demektir. İnsan bilincinde, dünya, aslından değişik olarak, yapısı şekilsiz hale sokulmuş ve gerçek ilişkilerinden koparılmış bir şekilde belirir. Kapitalist düzen insanının bu putlaşmayı kavrayabilmesi; günlük yaşantıyı belirleyen mal, para, fiyat vb. gibi, mal'a indirgenmiş kategoriler ardında kalmış kendi özünü ve insanlar arasındaki toplumsal ilişkileri anlayabilmesi için, düşüncenin özel bir çaba göstermesi gereklidir.

Humanitas, yani insandaki insan özünün tutkuyla irdelenmesi, gerçek her sanat ve edebiyatın özünü teşkil eder. İş bununla da bitmiyor, çünkü sanat ve edebiyatın insancıl diye adlandırılabilmesi; insanı, insan özünün gerçek içlemini tutkuyla irdeleyebilmesi için, bunların aynı zamanda, insan bütünlüğüne saldıran, onu küçük düşüren ve şekilsiz hale (deforme) sokan her türlü eğilimlere karşı, bu bütünlüğü korumaları şarttır. Madem ki bu tür eğilimler (hepsinin başında, insanın insan tarafından sömürülmesi ve baskıya uğratılması), ıslah edilmiş olduklarından, dolayısıyle, görünüşteki nesnel nitelikleri nedeniyle, kapitalist toplumdan gayri hiç bir toplumda böylesi insan dışı bir şekle varamazlar, o halde, her gerçek sanatçı ve yazar, bu durum hakkında sahip olabileceği bilincin derecesine bağlı olmaksızın, insancıl ilkenin bu şekil bozulmasına karşı güdüsel bir düşmanlık duyar.

Şunu tekrar edelim ki, burada sorunu daha geniş olarak tartışmamız imkânsızdır. Marks, Goethe ve Shakespeare'in bazı bölüklerinden hareket ederek, insan özünü değiştirecek ve bozacak kadar güç kazanan paranın, insan - düşmanı etkilerini açığa koyuyor:

Shakespeare, paranın iki özel niteliğini belirtir:

1 — Para, elle tutulur gözle görülür bir tanrıdır; insanî ve doğal, her türlü niteliğin, karşıtına dönüşmesidir; evrensel karışıklığın kendisi, nesnelerin evrensel tersyüz edilmesidir; para, imkânsız her şeyi birleştirir;

2 — Para, evrensel bir orospudur; insanlar, halklar arasında dolaşan evrensel bir pezevenktir.

Bütün insanî ve doğal niteliklerin tersyüz edilmesi ve karıştırılması, paranın imkânsız şeyleri birleştirmesi -yani onun kutsal egemenliği-, cinsil (3) bir varlık olan insanın, yoksunlaşan (4) ve kendinden kopan (5) özünün, "yabancılaşmış bir şekli olan paranın özü"nden ileri gelir.

Ben, insan olarak yapamadığımı, dolayısiyle, kişisel temel güçlerimin yapamadığını, parayla yapabilirim. O halde para, bu temel güçleri, olmadıkları bir şeye dönüştürür, yani, karşıtlarını oluşturur.

çevirenler :

bedrettin cömert - zeki özcan

NOTLAR, çevirenlere aittir

(2) **putlaştırılma: it.: feticizzazione**

(3) **cinsil: bir türe, bir cinse ait olan, lat.: genus (tür, cins)** Bu deyimin daha köklü bir şekilde anlaşılması için, bk. K. Marx, 1844 Yılı Ekonomi ve Felsefe Müsveddeleri, Birinci Müsvedde, Yabancılaşmış Emek Bölümü.

(4) **yoksunlaşan: it.: si espropria**

(5) **Kendinden kopan: it.: si aliena; genellikle yabancılaşma da denilebilen, uzaklaşma, kopma olayı.**

(Devam ediyor)

elimi çeken el

Omzundan havalanan martılar
Konacak yer bulamıyor.
Önümde bir çam
Bir apartman
Sarmaşıklı sokağın solundan
Biraz sonra bir motor indireceğim denize
Biraz sonra ayak sesleri...

Açıktan, trançaların yuvalarından
Seni çeke çeke getirdim kıyılara
İzmir körfezi biraz açılsın
Elimden düşen yüzük görünsün diye.

Küçükyalı'da bir pencereden bakılınca
O martılar mı, senin omzundan havalandı
Şimdi bir yerlere konamıyorlar.

berin taşan

prangalar eskiten şair

hilmi özgen

Son yıllarda çeşitli antolojilerde adına rastlanan Ahmet Arif'i Karanfil Sokağı şiirinden tanırdım ve severdim. Ben o şiiri bir yerlerde okuduğum zaman Karanfil Sokağında Türkiye İşçi Partisi yeni kuruluyordu.

Namuslu kafa işçileri balarıları gibi bir köşe başındaki apartmanın ikinci katına girip çıkıyorlardı. Yenişehir'in göbeğinde kurulan ve fakat tabana dayanmayan bu parti, kuruluş heyecanının bütün sıcaklığına karşı bana ömürsüz gibi geliyor ve şiirin son satırlarındaki gizli anlamı yorumlayarak üzülüyordum:

Karanfil Sokağında bir camlı bahçe
Camlı bahçe içre bir çini saksı
Bir dal süzülür mavide
Al - al bir yangın şarkısı,
Bakmayın saksıda boy verdiğine
Kökü Altındağ'da, İncesu'dadır.

(Sahife 11)

Bir ay kadar önce kendisi ile tanışıp bu dizelere verdiğim anlamı yorumladığım zaman öfkeli şair kızıverdi, nedense?

"Hayır, hayır hiç ilgisi yok. Ben o şiiri 1949'larda o sokakta gördüğüm sahici bir karanfil saksısından esinlenerek yazdım. Böyle yorumlamayın, rica ederim..." diye verdi, veriştirdi.

Şimdi elimde güzel basılmış cici bir kitap. Ama içindekiler zehir zemberek. Arka kapağında öfkeli şairin küçük bir resmi. Yüzünde aynı karamsar anlam. Bu öfkeyi büsbütün belirten eski bir Diyarbakır çıbanının derin izleri. Kışa dönüşen bir güz akşamı bu şiirlerini okudukça yürek yaralarını düşündüm, öfkeli şairin. Hasretlerden prangalar eskiten özlemlerini düşündüm. Doğu İllerimizin âsi suları gibi başını taşlara vura vura ömrünü tüketen bu mutsuz kişi, şairlik görevini ne güzel tanımlamış:

Ve ben şairim.
Namus işçisiyim yani
Yürek işçisi.
Korkusuz, pazarlıksız, kül elenmemiş,

(Sahife 49)

Diyor, bağıra, çağıra... Şiirin çok ciddi ve namusluca yapılacak bir iş olduğuna içtenlikle inanmış.

Şiirle ceviz oynamaya çıkan ikinci yeninin anlamsız ustalarına ne güzel bir ders. Üstelik yaşantımızın günlük kahırlarını ne canlı anlatıyor:

Meltemin bir tadı, ustura ağzı
Biri, kız memesi, tılsım,
Yağmurun bir damlası süzülmüş küfür,
Bir damlası, aşk.
Senin uykuların hayın,
Düşlerin kardeş.

(Sahife 46)

Diyerek, serinletici yağmurun bir damlasının küfür, bir damlasının aşk olduğundan...uykuların hayın, düşlerin kardeş olduğundan ne güzel yakınıyor. Ama, umutlarımızı kırıp döküp yüzüstü bırakmıyor bizleri. Namuslu kavgalardan sonra mutlu günler muştuluyor bizlere:

Yiğit harmanları, yığınaklar
Kurulmuş çetin dağlarında vatanların.
Dize getirilmiş haydutlar,
Hayınlar, amana gelmiş,
Yetim hakkı sorulmuş,
Hesap görülmüş.
Demdir bu...

(Sahife 19)

Büyük Ustanın "Tebahhur Suresi"ni ansıtan bir deyiş özelliği ile haydutların dize geldiği, hayınların aman dediği, dünya kurulalı ilk kez yetim hakkının sorulduğu bir dünya... Hangimizin özleminde değil ki...

Hızlı çarpan bir yüreğin başka muştuları da var:

Gün ola, devran döne, umut yetişe,
Dağlarının, dağlarının ardında,
Değil öyle yoksulluklar, hasretler,
Bir tek başak bile dargın kalmayacaktır,
Bir tek zeytin dalı bile yalnız...
Sıkıysa yağmasın yağmur,
Sıkıysa uykudan uyanmasın dağ.
Bu yürek, ne güne vurur...

(Sahife 36)

İnsan gücünün kadere ve doğaya tüm eğemen olduğu, alınyazımızın kutsal kitaplarla yorumlanmadığı, ergin başakların biçerdöğerlere dargın olmadığı bir dünya... Yağmurlar kendiliğinden yağacak gürül gürül. Duasız, yalvarmasız, âminsiz. Sıkıysa yağmasın insanoğlunun egemen olduğu bir doğada. Ama kolay erişilmiyecek bu dünyaya. Daha büyük çileler, büyük kavgalar var önümüzde.. Şair gençlik günlerinin acılı anılarını hatırlayarak bunları da seriyor önümüze:

nalbant

Yaşlı bir nalbandım
Köy köy geziyorum
Seferberlik olacak mı yine
Kendimi ateşin içine salacak mıyım

Nallarım
Bağışlamaz bir tekme
Çivilerim
Kayan yıldız izleri
Dükkânım o günlerden kalan
Bir ağaç dibi
Boşalmış bir beğ öreni
Sandığım
Hep o sandık
Çekiç keser değişmedi ama
Görünmez oldu
Göğün sevinçli yüzü

Şu dar günlerde ölürsem
Gözüm arkada kalır
Getirin bir daha nallayayım
Bağımsızlığın atlarını
Bir daha tıkansın
Emperyalizmin gırtlağı
Unuttular herhal bizi
Getirin atları ben de bineyim
Kuvayı milliye yeniden başlasın diye
Gün üstüne gün doğsun diye

süreyya berfe

Vurmuş,
Demirlerin çapraz gölgesi,
Alnın galip ve serin.
Künyen çizilecek kaç yıldız uçtu,
Kaç ayva sarardı, kaç kız sevişti.
Gelmemiş, kimselerin..

(Sahife 43)

Bu güçlü sınavlara dayanmak gerek... Ama lâfla değil:

Dayan kitap ile ,
Dayan iş ile.
Tırnak ile, diş ile,
Umut ile, sevda ile, düş ile.
Dayan rüsva etme beni.

(Sahife 55)

Kolay değil dostlar, bu yol çok çetin yol. Yürekli olmak gerek. Demirlerin çapraz gölgesi vurmamışsa alnınıza kara kara; ziyaretçisiz günlerin acısı oturmamışsa yüreğinize zehir zıkkım, bir rüzgâr estimiydi dökülüverir iri daneler toprağa, kavrukları kalır cılız başaklarda...

Son günlerin salon çekişmeleri ve tavşanların kavgaları düştü aklıma. Dişsiz, tırnaksız, yumuşacık pençeli tavşanların savaşı. Geçerlermiş de karşı karşıya. Vururlarmış art ayaklarını toprağa patır patır... En çok ses çıkaran, gürültü yapan kaçırırmış karşısındakini. Ve kavga da bitermiş böylece...

Ama, Ahmet Arif'in kavgası bu çeşitlerden değil ha.

Leylim - leylim dünyamızın yarısı
Al - yeşil bahar
Yarısı kar olanda
Gene kavim - kardaş, can - cana düşman,
Gene yediboğum akrep,
Sarı engerek,
Alnımızın aklığında pust işi zulüm
Ve cânım yarı geceler
Çift kanat kapılarına karşı darağaçları,

sığırtmaç

ey yüzüne eğildiğim
yüreğimle öptüğüm
sığırtmaç tenhalığım

salgınlara yaslı yüzünle
ürkütürsün bile bıldırcınları
kapı komşusu dört duvar kadınların

hırsızlama günlerimin kapanç çiçeği
yoksulların ansızın kanayan ağzı
paslı bedeni

uzun savaşçıların düş kırıklıkları
mızrak uçları ve çökkünlükleri

ey kutsallığı tanrı adına onaylı
ekmeğe rağmen aşk rezilliğim
yarasalara kanat açtıran karanlığındır
ya da
koşturup duran
burjuva sefilliğini

aykut poturoğlu

seslerde

Güneş büyüye büyüye iner yeryüzüne
Hem ağaca hem bakıra erişir sesi
Dinlenik ve korkusuz
Bir ıssızlığı serinletir ayakları

Öğle sularını ve içimizi
Yeni bir savaşa başlatır
Aşınmaz bir direnç salar kanımıza

Dörtnal çıkar devrimin atları
Alanlar ve sevinçler dolusu
Bir eylem çizilir çocuklara

Yiğit ve istekli
Sesimizi uzatırsak kazmalara
Azalır toprağın üzüntüsü

Güneş büyüye büyüye iner yeryüzüne

mehmet kıyat

Mahpusânede çeşme
Yandan akar olanda,
Gelmiş yoklamış ecel
Kaburgam arasından.
Yoklasın hele...

(Sahife 56)

İşte her kahra boş veren, her zulaya rest çeken Ahmet Arif. Türkü gibi, şarkı gibi inim inim dizeler. 33 Kurşun'a değinecek değilim. Yüreğim o kadar katı değil. Müfettişlik yıllarının güz sonlarında her Doğu gezisinden dönüşte o dağlarda çınladığını duyarım 33 kurşunun. Ama şimdi dumansız barut, sessiz kurşun dönemi. Kimin attığı, kimin vurduğu belli değil.

Bakmayın bizim geri kaldığımıza, dünya almış başını gitmiş. Şairin dediği gibi:

Düşün, uzay çağında bir ayağımız
Ham çarık, kıl çorapta olsa da biri..

(Sahife 50)

İşte dünyanın hali ve bizim halimiz. İşte Ahmet Arif'in sahici savaşı ile kuramcı sosyalistlerin yapmacık kavgası. Üst yanı kitapta daha açık, seçik.

Böyle kitaplar hakkında tanıtma yazısının en büyük zorluğu güzeller içinden en güzeli seçebilmekte. Karanfil Sokağı gibi yine yanlış yorumladıysam bağışlasın beni öfkeli şair. Durduğu yerde, esneye esneye yorulmuş bu eski savaşçı...

SOYUT. MELTEM. ILGAZ. ANT. TÜRK SOLU. AYDINLIK. TÜM. VARLIK. CEP DERGİSİ. DOST. YEDİTEPE. PAPİRÜS. YENİ DERGİ. YENİ UFUKLAR. YENİ GERÇEK. TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI. YENİ YAYINLAR. UYANIŞ. PAPAĞAN. MAY. SAVAŞ. İMECE.

Okuyor musunuz?

ulus yazarı turan erol'a yanıt

fahir aksoy

Türkiye'de çok az sözü edilmiş sorunlardan biri olan "naif resim" üzerine Türk Dili dergisinin Aralık 968 sayısında yayınlanan bir yazıma eleştirmen-ressam Bay Turan Erol, Ulus gazetesinde karşılık verdi.

Okurları ilgilendirmiyeceğinden, Bay Erol'un formasyonuna uygun düşen ve doğulu yazarlara yakışan stildeki yazısının sataşkan yönünü ele almıyacağım; ona uymıyacağım; bu, çaresiz kalanların işidir.

Bir kavram olan "şahsiyat" kelimesi yerine "şahsiyet" demesine, "allahlık yürek", "halk insanları" gibi daha birçok deyimlerin yersizliğine, çetrefil türkçesine, sentaks ve anlam yanlışlarına da değinmeyeceğim. Konu dışına çıkarak dikkati başka yönlere çekmesine, "kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla" gibi basit kurnazlıklara başvurmasına, Türk Dili Yazarlar Kuruluna saygısızca davranmasına, beni gammazlamağa yeltenmesine, çamur atma, tahrikte bulunma çabalarına da yanıtta bulunmıyacağım. Söylenecek çok şey olmakla beraber, sadece "naif resim" konusuyla ilgili yanlışlarını, yanılmalarını bir bir gözler önüne sereceğim. Böylece kıssadan hisse kapar, iyi taraflarını geliştirir, doğruluğu, tartışma "âdâbı"nı da öğrenir, belki.. Kimbilir?

Soğukkanlılığımızı, iyiniyetimizi kendimize temel edinerek gelelim şimdi tartışma sorunumuza:

Bay Erol, naif resim konusunu bilmiyor, kavrayamamış, ayrıntılarına varamamış, demiştim, daha önceki yazımda. Yanılmamışım, gerçekten de öyle! Bilgili görünmek için çok bocalıyor, ama nafile. Oysa insanın her şeyi bilme zorunluğu yok ki! Zaten bilmemek ayıp da değil. Çalışır, araştırır, okur, öğrenir. Ben de bilmiyordum; birçok

---

orhan peker
abidin elderoğlu

Resimle uzaktan da olsa ilişkisi bulunanların, Orhan Peker adı çevresinde ötedenberi birşeylerin yazılıp söylenmiş olduğunu, resimlerinin zaman zaman söz konusu edilegeldiğini anımsıyacaklarını sanıyorum. Gerek yurtiçi ve yurtdışı sergilerde gösterdiği resimlerinde, uğraşını gerçekten ciddiye alan, titiz ve duyarlı bir yol izlemesi, gerekse bu yolun doğal bir sonucu olarak, eserlerinin özel ve resmî derlemelerde yer alması, sağlam bir kişiliği belgeleyen olaylardır. "On'lar Grupu"nun bu güçlü ressamı, 1953'ten bu yana açtığı kişisel sergileriyle, sanatçı kişiliği üstüne olumlu yargılar öne sürülmesine ortam hazırlamıştır. Peker, 1965'te düzenlenen XXVI. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde, "İstasyonda Atlar" adlı eseriyle birincilik ödülünü kazandı, 1966'da da "yılın ressamı" seçildi.

Orhan Peker'i ilk kez, eserleriyle birlikte, 1957'de Galeri Milâr'da düzenlediği sergisiyle tanımıştım. Kompozisyonlarında ilk bakışta dikkat çeken figüre bağlı plâstik tutarlılık, leke ve çizgi yönünden resmin yüzeyinde ilginç bir yorumla ve o ölçüde de rahatlıkla çözümlenen kompozisyon dengesi, renkler arasındaki organik bağıntı, Peker'in resimlerini ister istemez belirli bir düzeyin üstüne çıkarıyordu. Her şeyden önce, figüre ve objeye bağlı kalan nice sanatçının üstesinden gelemediği, bir yerde açık açık tökezlediği birçok plâstik sorunların kavranıldığını, bunları çözüme ulaştırmak için birtakım kişisel deneylerden yararlanıldığını gösteriyordu bu resimler. Hazır kalıpların, denenmiş yolların dışında, ama o kalıpları ve yolları da bilerek, kendine özgü bir yorum biçimi getiren bu kişisel deneyler, Peker'in daha sonraki resimlerinde de sürdü. Deneylerin, bir yerde yaşama ve çevreye dönük olması, edinilmekte olan somut bir duyarlığa, sürekli bir biçimde yeni olanaklar kazandırıyor ve bu resimsel değişim, yeni güçlerin katkısıyla sürüp geliyordu. Objeler değiştikçe temeldeki nesnel duyarlık somut bir gerilim kazanıyor, böylece duyarlık, yeni biçimlere aktarılıyordu. İtfaiye erleri, kediler, atlar, kuşlar, kurbağalar, bu duyarlığın aktarıldığı birtakım biçim olanakları getirdi kısa aralıklarla. Asıl önemli olanı da, adları geçen objeler, tuval üzerine yansıdıkça, hem birer araç olarak nesnel kimliklerini yitirmiyor, hem de birer resim aracı, birer plâstik öğe olarak renge ve çizgiye dönüşerek sanatçı kişiliğinde gerçek niteliklerine kavuşuyorlar Peker'in resimlerinde. İşte bu oluşum ve denge, sanatçının süregelen resimlerinde, temel güç görevini üstleniyor ve dikkate değer bir kişiliğin ortaya çıkmasını hazırlıyor.

Bu kez, Ak Galeri'de yeni resimleriyle düzenlediği son sergisinde yer alan eserleri, Orhan Peker'in, yüzeyden ilgilenilmiş birtakım gelip geçici esinlenmelerle, ortak hiçbir yaşantıya dayanmayan kimi batılı ressamlara öykünmeyle ayakta tutulmaya çalışılan temelsiz bir anlayış karşısında, yeni yeni kurulmaya çalışılan genç Türk resmine olumlu bir katkısı olduğunu belgeliyor. Resimler genellikle ayni başarının ve deneyin bir uzantısı gibi görünüyor. Ne var, ayni konuyu -özellikle at konusunu- işleyen ve bir çeşitlemeye vardırılan resimlerin birkaçının, bir - ikisinde izlediğimiz plâstik yetkinliğin yer yer gerisinde kaldığını da söylemek zorundayız.

—o0o—

Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde bir başka sanatçı, Abidin Elderoğlu resimlerini gösterdi. Abidin Elderoğlu, soyut yolda eser veren, bu yolda ötedenberi direnen bir sanatçı. Zeminin renkleri üzerinde siyah çizginin uyumlu dolaşımı, resimlerine ortak bir nitelik kazandırıyor. Eski Türk kaligrafisine bir tutkunluğu var Elderoğlu'nun; eserlerinin tümünde bu özellik seziliyor. Genellikle soyut biçimlemeye kolayca uyarlanan bir çizgi düzeni var eski kaligrafinin. Bu yolun, yüzey üzerinde birtakım biçimsel araştırmaların ötesinde, sanatçıyı belirli ve inandırıcı bir sonuca götüreceğini sanmıyoruz. Üstelik kimi tuvallerde, kompozisyona katkısı olmayan acemice sürülmüş renklerin biçimlerle meydana getirdikleri karşıtlık, öyle sanıyoruz, bizzat ressamının da gözünü rahatsız etmiştir.

kaya özsezgin

dil bilen uzman arkadaşların yaptıkları çevirilerden, Türk düşünürlerinden, batıdaki gezilerimde sayılı kişilerin açıklamalarından, Anadolu'nun 14 ilindeki araştırmalarımdan, üzerinde uzun uzun düşünmemden sonradır ki, olumlu bir kanıya vardım.. "Bilmiyorum" demek bir yerde büyüklüktür. Bunun için de ilk önce kendisini uygarca düşünmeğe alıştırması ve alaturkalığı bırakması gerekiyor.

Başlıca savı ve verdiği örnekler, naif resmin "cahiller" tarafından "câhilâne" yapılan resim olduğu noktasında toplanıyor.

Sözü, önce, düşünürlere bırakalım:

a) Orhan Peker: "Öğrenimden geçen sanatçılarımız arasında, naif resim üzerine araştırmalara giren örnekler var mı diye düşünüyorum; aklıma ilkin Cihat Burak (mimar, sekiz yıl Paris'te kalmış ve hayatını resimle kazanmıştır) geliyor.." Ardından Karaburçak'a değiniyor ve "..kişisel üslûbunu çocuksu ve naif bir görüşle sürekli olarak geliştiren İhsan Cemal Karaburçak da örnek olarak gösterilebilir.." diyor. (Sanırım Karaburçak'ın kültüründen kuşkulanmak yersiz olur.)

b) Rasih Güran: "...Ama naif ressamlar yalnızca kavramı (perception) kullanırlar araç olarak. Bu kavramsal anlayış sadece çocukların ve geçmiş çağların değil bütün uzak ve yakın doğunun eskidenberi uyguladığı resim anlayışıdır. Bu resim anlayışındaki içtenliğin ve anlatım gücünün Avrupa resmini ondokuzuncu yüzyıl sonunda nasıl etkiediğini hepimiz biliyoruz." (Şu cahillerin yaptıkları işlere de bakın siz!)

c) İsviçre'nin sayılı eleştiricilerinden Jean-Luc Daval, Le Couriere gazetesinde, naif ressamlarla ilgili yazısında aynen şöyle diyor: (Çeviren: Selâhattin Hilâv) "..Formenteau, bir entellektüel naif, Pulver ise tam bir sürrealist naif.." (Peki, buna ne buyrulur?)

d) Metin And ve diğer kişilerle Hamburg'da bir ziyafet sofrasındayız: yanımda Almanya'nın (Adnan Turanî'nin de yakından tanıdığı) ünlü eleştiricisi Fleming oturuyor; kendisine, naif resim üzerine ne düşündüğünü soruyorum, heyecanlanıyor, ingilizceyi bırakıp almanca konuşmağa başlıyor; Metin And, imdadımıza yetişiyor ve dediklerini bana aktarıyor: "Son yıllarda, beni en çok naif resim ilgilendiriyor. Sâfiyeti, genellikle otantik bir nitelik taşıması ve her birinin kendi başına bir evren yaratma çabası, çok ilginç.. Berlin Güzel Sanatlar Akademisinde Alman naiflerinin sergisi vardı, oraya da gideceğinize göre, kapanmadıysa mutlaka görün. Çokça ilgimi çeken, aynı akademiyi bitirmiş Fehrenbach'ın resimleri oldu.."

Biz Berlin'e gittiğimizde, sergi çoktan kapanmıştı, göremedik. (Dünyanın sayılı üç büyük akademisinden biri olan Berlin Akademisinden çıkanlar da naif resim yaptıklarına göre, bittabii onlar da cahildirler!)

Biraz da dünyada ün yapmış, haklarında kitaplar yazılmış naiflerden söz edelim. Aşağıda okuyacağınız satırların çeviricisi, D.T.C. Fakültesi Sanat Tarihi Doçenti Gönül Öney'dir:

1 — **Edgar Tytgat**: Brüksel Güzel Sanatlar akademisini bitirmiş. 2 — **Pedro Cervantes**: Sanat projeleri yöneticisi. 3 — **İvan Generalic**: Tanınmış hocalardan Hugedusic'ten de ders almış, yüksek okul bitirmiş. 4 — **Asilia Guillen**: Nikaragua Güzel Sanatlar Akademisini bitirmiş. 5 — **Jules Lefranc**: Monet'nin öğrencilerinden ve aydın çevrenin kişilerinden. 6 — **Blais Streeter**: Okul müdürü. 7 — **Brugusch Teodor**: Tıp profesörü. 8 — **Patrik Sullivan**: subay. 9 — **Braren Oluf**: resim öğretmeni. 10 — **Breveglieri Cesare**: Roma Güzel Sanatlar Akademisini bitirmiş.

Daha yüzlerce isim sıralamak kolay ama, lâfı uzatacağız. Çok sayın Erol, yazısında bilinçsiz naifleri, "sirk güreşçilerini, bahçıvanları", sıralamıştı; ben de bilinçli naifleri, "profesörleri, resim hocalarını, akademi bitirmişleri", saydım. Sonuç, kesin anlamıyla benim dediğime geliyor ve her iki yoldan da naif resme varma olanağı kendiliğinden ortaya çıkıyor. Sanırım, eğer sağduyu denen şey varsa, bu noktada söylenecek söz kalmamıştır.

Küçümsediği, "pazar ressamları", "tutarsız, yerine oturmamış" dediği naif ressamlar için dünyanın sayılı iki otoritesi bakın ne diyor:

Paris'te Modern Müze'nin müdürü ve sanat tarihçisi Jean Cassou, "Çağdaş Resim Sanatı" adlı kitabında (çeviren: İlhan Berk), "..Naif resim bir sezgi sanatıdır. 19 uncu yüzyılın başından bugüne dek soyut anlayışta resim yapanlara, naif ressamlar kaynak olmuşlardır. Ve artık naif resmin evrenselliği ortaya çıkmıştır" demektedir. Diğer yandan büyük sanat tarihçisi Herbert Read, "Modern resim tarihi" adlı kitabında" (çeviren: İlhan Berk) : "H. Rousseau, modern resmin öncülerindendir" diye yazmaktadır. (Bay Erol'a göre, bu sözler de uyduruktur herhalde?..)

Bay Erol, yazısının bir yerinde, "Bize göre, naif ressamın ilk tasası nesneleri göründükleri gibi tıpatıp resmetmektir. Ne var ki, nesneleri bilmeden değiştirir, yanl.ş resmeder, ona sorarsanız her şeyi aynen resmettiğini söyler.." diyor. Baştan aşağı yanlış bir yargı. Önce, naif resim belli bir kurala bağlı değildir. Yüzde-yüz bireyseldir ve her biri "ayrı bir ufka gider". Yapıtını meydana getirirken bazan nesneleri bir araç olarak kullandığı, bazı zaman ise tamamen imgelerle (hayalî) yola çıktığı görülür. Bahisle ilgili verdiği köylü ressam örneği hiç bir şeyi tanımlamıyor. Üstelik bu ressamlar, yaptıkları şeyle yapılan arasındaki ayrıntıyı çok iyi görürler ve sezerler.

Gine Jean Cassou'ya dönelim: "Naif ressamın amacı, nesnelerin aynını yapmak değil, üstün anlamda gerçekçi ve anlatımcı bir yol tutmaktır.." (Bay Erol'un güvendiği dağlara durmadan kar yağıyor.)

Eleştirmen-ressam Bay Turan Erol, yazısının sonuna doğru, kendinden geçercesine, naif ressamlara olan hıncını şu satırlarla ortaya koyuyor, akıl dümenini büsbütün elinden kaçırıyor: "Kısa yoldan, ün ve para kazanmak için (bu lâf-ı güzâfına okuyanlarca çok gülündü) kırkından sonra saz çalmağa yeltenenler, sahte naifler de türemekten geri kalmadı", "naiflerin öyküleri ve sanat maceraları eski gazetelerde ve sergi kataloglarında kaldı.." Mahalle kahvelerinde rastlanacak derecede düşük seviyedeki bu "hükm-ü -karakuşî" türünden yargılara, insan ne diyeceğini şaşırıyor. Şimdi herkesce bilinen gerçekleri dile getirelim:

a) Naif anlayışa bağlı resimler, çocuksu organik yapıları yüzünden satış şansı en az olanlardır.

b) Üne varmanın en olanaksız yolu ise gine naif resimden geçer; zira oyunsal, şaşırtıcı yönleri yoktur, sadelik ve tevazu içinde gelişirler.

c) Sahteliğe en az elverişli olan, naif resimdir; hemen sırıtır. İnanmayan, sanatına aşkla bağlı olmayan bir naif ressamın varlığı, en kötümser kişiler tarafından bile düşünülemez. Üne ve paraya sahip olmak için çok başka sahte yollar vardır. Meselâ batı aşırmacılığını yüksek sanat gibi gösteren ve jürilere etki yaparak ün ve para sağlayanlar vardır. Üzerinde durulması gereken, asıl bunlardır. Yoksa, köşelerine çekilmiş, Bay Erol'un deyimiyle, "sade ve fakir atölyelerinde" hayata bir şey katmağa çabalayanlar değil. Kaldı ki, çok sayın yazar henüz sahicisini bilmediği resmin sahtesini hiç bilemez.

d) Dünyada varolan bütün yaratıcı sanatlarda "yaş"la ilgili bir barem yasası yoktur. Bir yapıt üzerindeki değer yargılarının kaynağının nüfus kütükleri olduğunu ilkkez ondan duyuyoruz; bu "şaheser" görüşlerini kendilerine bağışlarız.

e) Naifler, eski kataloglarda ve gazete sayfalarında yaşadıkları gibi 1962-1967 tarihleri arasında sadece benim bildiğim 6 adet yepyeni kitapta da incelenmektedirler. Dünya plâstik sanatlar literatürüne girmiş naif resimle ilgili kaç kitap olabileceğini tahmin etmeyi okurlara bırakırım. Hele sol yayınlarda daha da geniş bir yer almaktadır; Yugoslavya'da iken bir karma serginin komserinden öğrenmiştim. Bunu, sola mensup dürüst bazı kişilerle, onları yanıltarak, düşüp kalkan, diğer taraftan küçük burjuva partilerine çöreklenerek dünyalık edinmeğe çalışan kimseler bilemezler.

FORUM

onbeş günlük, politika, ekonomi, kültür ve sanat dergisi

•

Yıl: 15 - Cilt: XXI - Sayı: 354

•

Yönetim yeri: **Yenişehir, Büyük Han No. 55 - Ankara**

Sahibi:
Azime Korkmazgil
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Hüseyin Korkmazgil
(FORUM ve yazarın adı belirtilmeden yazı aktarılamaz)

•

Dizildiği ve Basıldığı Yer:
TÖYKO matbaası
Telefon : 10 41 68

İlân ve abone: **Arka kapak 1000 Tl. (iki renkli: 1500 Tl.) * Metin arası santimi 15 Tl.** (sürekli ilân pazarlıkla) * Abone: **Yıllık 30 Tl. - Altı aylık 15 Tl. (toplu abonelerde yıllık 24, altı aylık 12 Tl.) * A.B.D. (uçak) 136 Tl. - Avrupa (uçak) 85 Tl. - Yabancı devletlere (âdi) 67 Tl. * Eski sayılar 200 kuruş.**

•

Haberleşme: **FORUM Dergisi, P.K. 131 -** Telefon: **178737 ANKARA**